

Metafore i metonimije kao sredstvo konstruiranja značenja u bajkama

Katanec, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:562117>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

MAJA KATANEC

**METAFORE I METONIMIJE KAO SREDSTVO KONSTRUIRANJA ZNAČENJA U
BAJKAMA**

Diplomski rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

MAJA KATANEC

METAFORE I METONIMIJE KAO SREDSTVO KONSTRUIRANJA ZNAČENJA U
BAJKAMA

Diplomski rad

JMBAG: 0303054404 4, redoviti student

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost i talijanski jezik i književnost

Predmet: Semantika

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Sandra Tamaro

Pula, rujan 2020.



Ja, Maja Katanec, kandidatkinja za magistru na Filozofskome fakultetu u Puli, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica
Maja Katanec

U Puli, _____, _____ godine



IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Maja Katanec, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Metafore i metonimije kao sredstvo konstruiranja značenja u bajkama* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis
Maja Katanec

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. OPĆI PREGLED BAJKE.....	7
2.1. Što je bajka?.....	7
2.2. Od početka do suvremenosti – pojam bajke kroz vrijeme	8
2.3. Staro i novo, narodno i umjetničko – tradicionalna i moderna bajka.....	9
3. MLADA JEZIKOSLOVNA DISCIPLINA – SEMANTIKA	10
4. NOSITELJICE ZNAČENJA.....	12
4.1. METAFORA	12
4.2. METONIMIJA	14
4.3. PERSONIFIKACIJA	15
5. KONCEPTUALNA METAFORA	16
5.1. ŠTO JE KONCEPTUALNA METAFORA?.....	16
5.2. TEMELJI KONCEPTUALNOG SUSTAVA.....	20
5.3. MOTIVIRANOST KONCEPTUALNE METAFORE	22
5.3.1. Načelo nepromjenjivosti	23
5.3.2. Primarne i korelacijske metafore	23
5.3.3. Metafore sličnosti	24
5.3.4. Središnja preslikavanja	25
5.4. (NE)KONVENCIONALNOST – JE LI METAFORA ŽIVA ILI MRTVA?	26
5.5. KONCEPTUALNA METAFORA I KULTURA.....	28
5.6. RAZUMIJEMO LI METAFORU I DRUGIM OSJETILIMA?	29
5.7. METODE ISTRAŽIVANJA KONCEPTUALNE METAFORE.....	31
5.7.1. Pretraživanje metafora u vezanome tekstu – diskurzivni pristup.....	32
5.7.2. Pretraživanje korpusa – korpusni pristup	33
6. BRAĆA GRIMM	34
7. ANALIZA.....	35
8. ZAKLJUČAK.....	89
9. LITERATURA	91
SAŽETAK	93
SUMMARY	94

1. UVOD

Ovime radom nastoje se pronaći metafore, metonimije i konceptualne metafore kao pomoćna sredstva u konstruiranju značenja bajke.

Bajka kao književna vrsta bliža je djeci i dječjoj književnosti, ali je rado čitaju i pronalaze značenje i odrasli. Izvedena je od praslavenske riječi *bajati* što znači pripovijedati i njome se označava kraća književna vrsta s malo likova, u kojoj se isprepliće dobro i zlo, zbiljsko i mistično. Mistično možemo definirati kao nešto tajno, skriveno, a ono što je skriveno obično se prenosi putem posrednika, u ovome slučaju metafore, metonimije i konceptualne metafore. U radu je veći naglasak stavljen na pronalaženje konceptualne metafore.

Konceptualna metafora prisutna je svakodnevno u našem govoru i načinu razmišljanja pa tako i u raznim književnim vrstama. Njezine temelje vežemo uz Lakoffovu i Johnsonovu knjigu *Metafore koje život znače* kada je postala predmetom proučavanja mnogih teoretičara i lingvista. S obzirom na njezinu svestranost i prisutnost u gotovo svim situacijama, ovime radom ćemo pokušati prikazati ima li je, i u kojoj mjeri u bajkama.

Rad je podijeljen u dvije glavne cjeline. Započinje teorijskim dijelom, koji nam donosi opći pregled bajke kao književne vrste, zatim povezanost semantike sa skrivenim značenjem te definiranjem i općim pregledom metafore, metonimije i konceptualne metafore. U drugoj se cjelini nalazi analiza 46 bajki braće Grimm, koje je objavio Philip Pullman, a s engleskoga jezika prevela je Husić Snježana. Na kraju rada nalazi se zaključak.

2. OPĆI PREGLED BAJKE

2.1. Što je bajka?

Bajka je kraća usmena ili pismena, narodna ili umjetnička pripovjedna vrsta čvrsto strukturirane radnje, prepoznatljiva skupa likova i skromno raščlanjena prostora događanja.¹ Kako navode Dubravka i Stjepko Težak, bajka je još uvijek sporna književna vrsta. Govorna joj je praksa dala prednost i razgraničila je od basne i anegdote, ali ostavila joj je elemente mističnosti i čudesnosti kao osnovne razlikovne kriterije. Možemo se složiti da je bajka svaka priča, bilo da je riječ o narodnoj ili umjetničkoj, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim i nadnaravnim elementima, odnosno drugim riječima, priča u kojoj je sve moguće. Ova književna vrsta obuhvaća i sasvim obične priče primitivnoga čovjeka, u kojima glavni junak ostavlja sve i napušta okolinu te kreće u potragu za nekim čudom nailazeći na kojekakve preprijeke putom, ali sretno se vraća kao pobjednik u svakidašnji svijet. S druge strane, bajka obuhvaća i suvremenu fantastičnu priču koja ne želi oponašati čudnu sliku svijeta koju je stvorio čovjek, već zaranjajući u suvremeni svijet gradi vlastitu čudesnu sliku o njemu, onu sliku, koja se javlja kada se skinu okovi osjetila i praktičnoga uma. (Težak, Težak, 1997:7) Bajku su slično opisali i Ana Pintarić (2008) te Milivoj Solar (1994) kao jednostavnu književnu vrstu u kojoj dolazi do miješanja stvarnoga i nestvarnoga, čudesnoga i zbiljskoga, a da pritom kod čitatelja ne izaziva zbunjenost, nerazumijevanje ili začuđenost. Iz kompozicijskoga dijela, definiciju bajke donosi nam Vladimir Prop u svojoj knjizi *Morfologija bajke*, gdje postavlja pitanje što se može smatrati bajkom i ujedno daje odgovor. Morfološki, bajkom se može nazvati svaki razvoj od nanošenja štete ili nedostataka, preko međufunkcija sve do svadbe ili drugih funkcija koje slute kao rasplet. (Prop 2012:109)

¹ Prema: Hrvatska enciklopedija, LZMK, „natuknica *bajka*“ (pristupljeno: 25. srpnja 2020.)

2.2. Od početka do suvremenosti – pojam bajke kroz vrijeme

Prapočetak bajke vezan je za 14. stoljeće i *Decameron Giovannija Boccaccia*. Giovanni Boccaccio začetnik je književne vrste „novela“. Napisavši zbirku *Decameron* u kojoj je objedinio stotinjak priča, postavio je temelje za daljnji razvitak novele, ali i same bajke. Kasnije, njegovi su nasljednici produbili novelu kao književnu vrstu te joj dodali dvije podvrste. Prva se odnosi na skup priča koje su unutar jednoga okvira (prema Boccacciu), a druga se odnosi na pojedinačne novele kojima je cilj opisati neki događaj uvjerljivoga i činjeničnoga zbivanja. Godine 1550. Giovanni Francesco Straparola napisao je pripovijest *Piacevoli notti*, a ona slijedi Boccacciiov *Decameron*. Ono što valja izdvojiti, a bitno je za samu bajku, Straparoline se pojedine novele izdvajaju od drugih i navode nas na neke priče koje kasnije nalazimo u pričama i bajkama braće Grimm. Nadalje, u 17. stoljeću pojavljuje se još jedna zbirka novela po uzoru na *Decameron*, a riječ je o uokvirenoj noveli s kojom su povezane ostale, autora Giambattista Basilea. U njegovome djelu dokidaju se činjenične stvarnosti i zbivanja, a u pričama su vidljivi elementi narodnoga. Mnogi teoretičari i proučavatelji bajke tvrde da je upravo Basile prvi sakupljač bajki te da se i kod njega mogu pronaći priče poput Pepeljuge i Trnoružice koje kasnije pišu (prepričavaju) braća Grimm. (Jolles, 2000) Ipak, školski učeno, prvim se zapisivačem i prerađivačem bajke određuje francuski pisac Charles Perrault.

U 18. stoljeću javlja se onakva bajka kakvu prepoznajemo u pričama braće Grimm. Uz 18. stoljeće vežemo i književni pravac – romantizam, stoga nije ni čudo da su upravo bajke prožete mističnime i nestvarnime. Kasnije se iz narodne, razvija i umjetnička bajka, a za nju je zaslužan Hans Christian Andersen. On je u bajke uveo preinake i tako joj učvrstio temelje za njezin daljnji razvitak, a na njega se nadovezuju Oscar Wilde i braća Čapek. (Pintarić, 2008)

Što se tiče hrvatske narodne bajke, valja spomenuti Augusta Šenou i njegovu povjesticu *Postolar i vrag (1863)*, zatim Ivanu Brlić-Mažuranić i njezine *Priče iz davnine (1916)* te Sunčanu Škrinjarić i njezinu *Plesnu haljinu žutog maslačka (1951)*, dok se krajem 20. stoljeća pojavljuju i drugi autori, a neki od njih su Želimir Hercigonja, Vjekoslava Huljić i dr.

2.3. Staro i novo, narodno i umjetničko – tradicionalna i moderna bajka

Milivoj Solar u svojoj knjizi navodi da tradicionalna bajka sadrži i slijedi neke stroge konvencije te da ima tipičnu konstrukciju. Radnja počinje nanošenjem određene štete ili odlaskom glavnoga lika od kuće, nastavlja se u događajima u kojima glavni lik svladava brojne prepreke uz pomoć raznih pomagača, a završava tako što se nanesena šteta ispravlja i junak se vraća kući. Tradicionalna bajka uvijek ima sretan završetak i dobro pobjeđuje zlo. Tipična je i slika junaka koji prevladavaju u tradicionalnoj bajci, a to su uglavnom vile, princeze, carice i carevi, kraljice i kraljevi, vještice i sl. Glavni likovi su podcijenjeni, ali uspijevaju doseći junaštvo i pokazati se pobjednikom. (Solar,2006) Svjetski predstavnici narodnih bajki su Charles Perrault, Puškin, slavna braća Grimm i mnogi drugi.

S druge strane, umjetnička ili moderna bajka drugačija je od klasične narodne bajke. Njezine vidike proširio je Hans Christian Anderson. Promijenio je početak bajke, pa tako umjesto „bilo jednom davno“, priča počinje u središtu zbivanja, pojavljuju se opisi prirode, krajolika, a sami opisi nisu više siromašni i pripovijedačka tehnika je razvijenija. Osobine stvarnih ljudi, sada se pridaju i nestvarnim bićima te je takvim likovima po prvi puta omogućena psihologizacija. Na Andersena se nadovezao Oscar Wilde i još dodatno razvio pripovjednu tehniku. (Pintarić, 2008)

Osim razlika, i dalje nam je važno što su i klasična i moderna bajka prepune jezičnih metafora, koje ćemo kasnije razraditi kroz tradicionalne bajke braće Grimm.

3. MLADA JEZIKOSLOVNA DISCIPLINA – SEMANTIKA

U ovome poglavlju osvrnut ćemo se na kratki pregled semantike kroz povijest i odgovoriti na pitanje zašto nam je ona kao znanstvena disciplina bitna za metaforu, metonimiju i konceptualnu metaforu.

Značenje je vrlo složen pojam koji je izgrađen pomoću različitih procesa te je neraskidiv od jezika u cjelini, njegova govornika i izvanjezičnoga svijeta. U lingvistici izvanjezičnim svijetom nazivamo sve ono što nas kao živa bića okružuje, a imamo potrebu opojmiti i o tome komunicirati. Semantika kao lingvistička disciplina relativno je mlada, a njezina je zadaća opis složene i zahtjevne jezične pojavnosti, a to je značenje. Ona se kao suvremena lingvistička disciplina izgrađuje kako bismo njome što sustavnije opisali neko značenje i postala je nezaobilaznom sastavnicom lingvistike u cjelini, ali i njezinih pojedinih područja i disciplina. Semantika se dotiče mnogih vidova jezičnoga opisa, stoga je usko povezana i s drugim lingvističkim disciplinama. Kroz različita vremenska razdoblja, proizašla su tri temeljna modela opisa značenja u semantici. Prvi se odnosi na komponencijalnu analizu, drugi na model polja i treći, najprihvaćeniji danas, na kontekstnu analizu.

Kao i svaka lingvistička disciplina, i semantika se mijenjala kroz vrijeme. Odavno je već poznato da su se značenjem počeli baviti grčki filozofi, kao što su Aristotel i Platon. Oni su uočili bitna značenjska obilježja poput polisemije i sinonimije, metaforu i dr., ali početke semantike ipak vežemo za neko, nama u prošlosti bliže, vrijeme. Semantika se rađa u predstrukturalističkome razdoblju lingvistike, a nastala je kao reakcija na teze i postavke poredbeno-povijesne lingvistike. Nadalje, pojavom De Saussaureove knjige *Tečaj opće lingvistike* počelo je strukturalističko razdoblje, a semantika se nastavlja na njegova učenja i poprima oblik strukturalističke semantike. Ona je izgradila čitav niz teorijskih postavki na temelju kojih je mogla oblikovati modele opisa značenja. Smatrala je da svaki jezični element mora biti određen supostojanjem s ostalim elementima. Nakon strukturalističkoga razdoblja počinje poststrukturalističko i ono traje sve do danas. Semantičari su utvrdili da nije bitno što je značenje kakvoga oblika, već što trebamo znati da bismo se pravilno služili kakvime oblikom. (Raffaelli, 2015) „Dva ključna pojma dolaze u prvi plan semantičkih istraživanja u poststrukturalističkom razdoblju. To su znanje i uporaba. Govornik stvara znanje o izvanjezičnome svijetu. On ima određeno enciklopedijsko znanje koje

uporabom jezika uklapa u svoje jezično znanje koje je pak od prvog neraskidivo. Značenje nastaje spregom enciklopedijskoga i jezičnoga znanja.“ (Raffaelli, 2015:22) Težište u prikazu strukturalističke semantike naglašeno je na kognitivnu lingvistiku. Ona se vodi načelom da je značenje riječi motivirano čovjekovim iskustvom, tijelom, mentalnim procesima, a ne samo suodnosom s ostalim elementima jezičnoga sustava. Značenje se smatra neizostavnime dijelom za razumijevanje jezika u cjelini. Promatrajući semantiku kroz povijest, još valja spomenuti kako se značenjima pristupalo. Postoji pet glavnih pristupa značenju:

1.) referencijalistički pristup – zastupljen semiotičkim trokutom Odgena i Richardsa

2.) antireferencijalistički pristup – zaključci o jeziku i značenju donose se isključivo na temelju proučavanja odnosa među jezičnim elementima

3.) mentalistički (pojmovni) pristup – ističe važnost mentalne kategorije; kognitivna lingvistika smatra pojam ključnim za oblikovanje jezičnoga značenja

4.) antimentalistički (nepojmovni) pristup – mentalizam je smatran glavnim krivcem neobjektivnosti i neegzaktnosti semantike kao lingvističke discipline

5.) uporabno utemeljen pristup – o jezičnim se strukturama može govoriti tek nakon pažljive analize jezičnih elemenata u uporabi. (Raffaelli, 2015)

Stanojević u svojoj knjizi (2013, 37) ističe da kognitivna lingvistika daje prednost značenju, a semantika je ta jezikoslovna grana koja postaje glavni čimbenik koji ujedinjuje i motivira sve razine jezika.

4. NOSITELJICE ZNAČENJA

Metafora i metonimija dva su glavna čimbenika koja su imala veliki utjecaj na oblikovanje značenja, i njima se sve od antike pa do danas pristupalo s različitim točkama gledišta; retoričko, stilističko, književno i lingvističko. Obično laici metaforu i metonimiju prepoznaju kao vrstu stilske figure koja pjesnicima pomaže uljepšati tekstove. U poeziji i književnoumjetničkim djelima, metafora i metonimija sredstvo su koje pomaže iznenaditi i začuditi značenjima. Metafora i metonimija su za Ullmanna temeljni čimbenici u motivacijskim odnosima među značenjima. (Raffaelli, 2015) Obje nas dovode do nekih preinaka koje su započele Lakoffovom i Johnsonovom knjigom *Metafore koje život znače* i tim pomakom, one prestaju biti samo stilske figure i sredstva izražavanja.

4.1. METAFORA

Metafora je „u klasičnoj retorici, označena kao figura riječi ili trop, neobično upotrijebljen izraz prenesena značenja, zamjena za uobičajen izraz s kojim se nalazi u odnosu značenjske sličnosti (Aristotel, Kvintilijan). U temelju je toga shvaćanja uvjerenje da se različitim izrazima mogu izreći isti sadržaji, pa je metafora, čak i kada se tumači kao skraćena usporedba, tek nadomjestak koji kaže jedno, a predmnijeva drugo. Kao i svaki trop, metafora je dakle stilski postupak kojim se postižu određeni željeni učinci, otklon od pravilne uporabe riječi svojstven prije svega pjesničkomu jeziku. No dok ukrašava i obogaćuje govor, ona po Aristotelovu tumačenju ujedno otkriva nevidljiva suglasja među raznorodnim stvarima i pojavama.“² Zdravko Radman u svojoj knjizi (Radman, 1995:13) navodi kako je metafora s jedne strane smatrana nekom vrstom jezične greške, točnije jezične nelogičnosti, a s druge strane se, svo njezino značenje svodilo na obilježja stilske figure pa tako metafora često biva proglašena kao kategorijalna greška ili predstavlja povredu standardnoga značenja. Radman zaključuje da kategorijalno metafora pripada prvenstveno figurama mišljenja, a da u njoj vidimo odraz misaonih procesa za koje postoje i dokazi. Također, metafore možemo smatrati glavnim pokretačima promjene nekoga značenja, one induciraju semantičke pomake koji oblikuju moduse zamjećivanja i razumijevanja. Na taj način do izražaja dolazi spoznajna funkcija metaforičkoga

² Prema: Hrvatska enciklopedija, LZMK, „natuknica *metafora*“ (pristupljeno 27. srpnja 2020.)

jezika. Dugotrajnom upotrebom takvi izrazi postaju sastavnim dijelom konvencionalnog govora i sporazumijevanja, što ih konačno dovodi do uvrštavanja u rječnik standardnih jezika. Nadalje, Ida Raffaelli (2015) poziva se na Ullmanna i govori kako se metafora temelji na sličnosti dviju pojavnosti koje mogu biti objektivne ili egzaktne i navodi kako prema Ullmannu razlikujemo četiri temeljne vrste metafora:

1) antropomorfne metafore – nazivi za ljudske dijelove tijela služe kao jedan od temeljnih izvora metafore (Adamova jabučica, korijen zuba, srce grada)

2) životinjske metafore – mnoge stvari imenujemo zbog različitih vrsta sličnosti sa životinjskim svijetom (konjski rep, ona stalno reži)

3) pomak od konkretnog prema apstraktnom – za razumijevanje apstraktnih pojavnosti služimo se konkretnima (korijen problema)

4) sinestezijske ili osjetilne metafore – povezivanje osjetila međusobno (vrišteće boje, slatki miris).

Pojava metafore je svestrana, područje primjene joj je široko i upravo iz toga razloga postala je zanimljiva mnogima za proučavanje. Njezina važnost ne leži samo u estetskoj dopadljivosti niti emocionalnome efektu koji daje, već se krije u tome što na ekonomičan način izražava ono za što su inače potrebne dugačke parafraze ili što se uopće ne da na prihvatljiv način drugačije iskazati. Možemo reći da je njezina osnovna funkcija praktičnost, a glavna joj je zadaća spoznajna. Stoga, metaforu bismo trebali promatrati više kao funkciju uma negoli kao specifičan način upotrebe jezika. Prvo se rađa u umu, a tek se onda pojavljuje u jezičnome izrazu. (Radman, 1995) Ona ne izvire iz definicija, već iz umne i govorne djelatnosti u najširem smislu. Nije ni čudo da je kao semantička promjena, odnosno preinaka, postala jednim od ključnih pitanja kojima se bave razne lingvističke discipline kao što su semantika, semiotika i semiologija. Razvoj je pitanja o metafori, zapravo razvoj pitanja o semantici, što je i poznati semantičar M. Bréal aktualizirao u svojoj knjizi *Essai de sémantique* (1897). Metafora je fenomen jezika u procesu, a ne njegova jedinica u sustavu. Napetost jednoga metaforičkog procesa najbolje se očituje kao odnos semiotike riječi i semantike rečenice. Ona iskazuje dvojbu između sustava i procesa, a kao takva biva zanimljiva i lingvistima i teoretičarima književnosti. Razlika, jedino leži u pristupu proučavanja. Lingvisti joj pristupaju kao stalnome i ponovljivome procesu (koji se odvija stalno, sinkronijski i dijakronijski), dok su teoretičari

književnosti prisiljeni ograničiti taj proces na određene pojave u skupu realiziranih tekstova. (Stamać, 1983)

4.2. METONIMIJA

Metonimija je termin koji u lingvistici i stilistici označava „promjenu osnovnoga značenja riječi njezinom uporabom u prenesenom značenju koje se temelji na bliskosti (osobnoj, vremenskoj, prostornoj) dviju označenih pojavnosti. Lingvistički se metonimija tumači kao bitan čimbenik u proširenju leksičke, semantičke strukture. Metonimijske promjene semantičke strukture često nastaju kada dio označuje cjelinu. Kognitivna lingvistika metonimiju tumači kao dio ljudskoga konceptualnoga (pojmovnog) sustava.“³ Danas, a i općenito, metonimija je jedna od najraširenijih jezičnih pojava. Jednako kao i metafora, prisutna je u svakodnevnome funkcioniranju, kako u onome umnom, tako i u jezičnomu smislu. Iako joj se kroz vrijeme davalo znatno manje važnosti od metafore i sličnih jezičnih pojava, njezina uloga u životu i jeziku veoma je bitna. (Brdar, 2001) Metonimiju, također, nazivamo i ono čime se služimo kada koristimo jedan entitet da bismo ga referirali na drugi koji s njim stoji u nekakvoj vezi. Ona osobito ima referencijalnu funkciju, to jest ona nam omogućava da se jednim entitetom služimo kao zastupnikom drugoga, ali isto tako služi kao pomoć pri omogućavanju razumijevanja. Ima istu namjenu kao i metafora i ispunjava je na sličan način, no njome se možemo preciznije usredotočiti na određene aspekte onoga na što se referira. Jednako kao metafora, prisutna je i u retorici, pjesništvu, ali i u određenim jezičnim pitanjima. Osim „čiste“ metonimije, postoje i metonimijski koncepti koji su sastavni dio svakodnevnoga načina govora, mišljenja i djelovanja. Ni metonimije, ni metafore nisu slučajne pojave, već su usustavljene što se da primijetiti u različitim kulturama. Metonimijski koncepti služe nam kako bismo jednu stvar konceptualizirali na temelju njezina odnosa s nečim drugim. I metafore, i metonimije, ali i metaforički i metonimijski koncepti nisu karakteristični samo za naš jezik, već i za naše misli, stavove i djelovanje. Svi su oni utemeljeni na našem iskustvu. Utemeljenje metonimijskih koncepata mnogo je očitije od metaforičkih jer metonimija obično podrazumijeva izravne fizičke ili uzročno-posljedične veze. (Lakoff, Johnson, 2015)

³ Prema: Hrvatska enciklopedija, LZMK, „natuknica *metonimija*“ (pristupljeno 27. srpnja 2020.)

4.3. PERSONIFIKACIJA

Personifikaciju učimo kao stilsku pjesničku figuru u kojoj se pojavama, stvarima i pojedinim pojmovima daju ljudske osobine, to jest sva svojstva živih bića. Ne učimo je kao dio metafore, no ona zasigurno jest. Kako navode Lakoff i Johnson (2015:32) radi se o tome da je personifikacija jedna opća kategorija koja obuhvaća širok raspon metafora koje se usredotočuju na različite aspekte ljudskosti ili na različite načine na koje vidimo ljude. Zajedničko im je to što su one ekstenzije ontoloških metafora koje nam omogućuju da pojave u svijetu protumačimo na ljudski način, uz pomoć onoga što možemo razumjeti na temelju vlastite motivacije, cilja i radnje. Osim toga, prema Hrvatskome jezičnom portalu, koji nam nudi primarna i sekundarna značenja neke riječi, za personifikaciju piše da prikazuje i predočuje apstraktan pojam u liku neke osobe. A što je drugo metafora, nego nešto apstraktno prikazano kroz konkretno?

5. KONCEPTUALNA METAFORA

U prethodnome poglavlju, naveli smo da pojavom Lakoffove i Johnsonove knjige *Metafore koje život znače*, metafore prestaju biti stilske figure i sredstva izražavanja. One počinju biti temeljno sredstvo za razumijevanje i opojmovljivanje izvanjezičnoga svijeta, postale su dio pojmovnih struktura i tako dobivaju naziv konceptualna (pojmovna) metafora. Valja naglasiti da bi se prema mnogim tezama ova vrsta metafore trebala nazivati pojmovna metafora (rabe se termini pojam i opojmiti), ali s obzirom na to da je riječ o okorijenjenom nazivu, ona ipak ostaje poznata kao konceptualna metafora.

5.1. ŠTO JE KONCEPTUALNA METAFORA?

U svome izvornom znanstvenom članku, Stanojević (2009:340-341) nam daje jasnu definiciju konceptualne metafore i objašnjava je pomoću konceptualne metafore JAVNI DOGAĐAJ JE KAZALIŠNA PREDSTAVA. Konceptualna je metafora jedan od kognitivnih procesa konstruiranja značenja pomoću kojega povezujemo dvije konceptualne domene: izvornu i ciljnu domenu. Kao spoznajna sposobnost odražava se u jeziku, pa tako razlikujemo njezine dvije razine: metaforički jezični izraz i konceptualnu metaforu. Stanojević je naveo pet primjera (*odigrati ključnu ulogu, što se sve događalo izvan kulisa, završio prvi čin, spušta se zastor, pozornica zbivanja*) i objasnio ih kao metaforičke zato što se u njima različiti događaji opisuju kao kazališna predstava. Izvorna domena je KAZALIŠNA PREDSTAVA na koju upućuju primjeri *odigrati ulogu, kulisa, prvi čin, zastor, pozornica*. Ostali primjeri iz rečenica nisu dio konceptualne domene kazališta, već iz neke druge nama poznate domene, koju možemo opojmiti kao JAVNI DOGAĐAJ. Na taj način smo dobili konceptualnu metaforu JAVNI DOGAĐAJ JE KAZALIŠNA PREDSTAVA, odnosno vodili smo se poopćenim primjernim oblikom CILJNA DOMENA JE IZVORNA DOMENA. To je zapravo skraćeni način na koji se može bilježiti skup preslikavanja iz izvorne domene na ciljnu. Preslikavanja u konceptualnoj metafori odnose na međusobno slaganje između dviju domena, to jest riječ je o skupu naših znanja o tome što se preslikava na što. Osim preslikavanja, za konceptualnu metaforu važne su i posljedice shvaćanja ciljne domene putem izvorne. Radi se o metaforičkome zaključivanju o pojedinim dijelovima ciljne domene na temelju znanja i zaključaka o izvornoj domeni. Kada govorimo o konceptualnoj metafori možemo zaključiti da je ona zapravo

kognitivna sposobnost kojom se koristimo u stvarnome vremenu, tj. ona nam dopušta da povežemo dvije domene znanja kojega posjedujemo ili stečenoga iskustva. Konceptualna metafora ima i dvostruki karakter. „S jedne je strane konceptualna metafora sintagmatska sposobnost povezivanja konceptualnih domena, koja se uvijek nanovo odvija u pojedinoj konceptualnoj situaciji, što je psiholingvistički pogled na konceptualnu metaforu. S druge strane, stalno korištenje veza između istih konceptualnih domena dovodi do njihova ustaljivanja, pa je tako (s lingvističkog gledišta) konvencionalizirane konceptualne metafore moguće promatrati i kao gotova, paradigmatička znanja koja (nesvjesno) prizivamo da bismo izrekli/razumjeli neki jezični izraz.“ (Stanojević, 2009:343)

Za bolje shvaćanje konceptualne metafore možemo se služiti uspostavljanjem odnosa lika i pozadine. To je jedan od procesa koji je neizbježan u kognitivnoj lingvistici, a poznat nam je preko geštaltne psihologije. Odnosi se na način pomoću kojega percipiramo neki element kao istaknut naspram drugih elemenata.

Slika 1



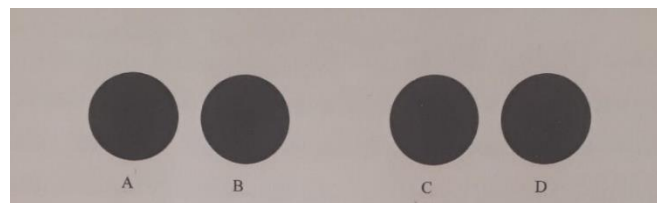
Izvor: Roux-design.com, dostupno na: <http://roux-design.com/principi-gestalt-teorije-vizuelne-percepcije-vodic-za-dizajnere/> (28.7.2020.)

Ovisno o onome što ćemo staviti u prvi plan, sliku broj 1 možemo percipirati na dva načina. Zanimljivo je li crne obrise i stavimo ih u pozadinu, vidjet ćemo majmuna i lavicu, a zanemarimo li životinjske obrise, u prvi plan stavljamo stablo. Stanojević (2013) ističe da su lik i pozadina vidljivi i u jezičnome opisu različitih odnosa, a prema Langackeru zovemo ih likom prvoga i drugoga plana. Lik prvoga plana odgovara liku, dok je lik drugoga plana jedan od elemenata pozadine. U jezičnome primjeru „Taksi

je čekao ispred zgrade.“, opisana je jednostavna reakcija u kojoj je lik prvoga plana taksi, a lik drugoga plana zgrada. „Lik prvog plana obično je manji entitet koji se kreće ili se može kretati, a lik drugog plana služi kao referentna točka na temelju koje se određuje smještaj lika, koji je obično veći, statičniji itd. Takva karakterizacija lika prvog i drugog plana pokazuje da će se neki entiteti u odnosu na druge lakše javljati kao likovi prvog plana nego kao likovi drugog plana.“ (Stanojević, 2013:56) S obzirom na naše iskustvo, nekako nam je uobičajnije govoriti (prema navedenome primjeru) o taksiju ispred zgrade, nego o zgradi koja se nalazi iza taksija. Kada govorimo o odnosu lika i pozadine, onda govorimo o toliko temeljnome i sveprisutnome procesu, stoga je njegova veza uz konceptualnu metaforu neizravna, ali prijekopotrebna jer se i metaforički elementi mogu izdvojiti kao likovi i pozadina (kazališna predstava je javni događaj ili javni događaj je kazališna predstava).

Nadalje, naša je percepcija određena je ograničenjima našega opažajnog sustava, ali i nekim objektivnim karakteristikama entiteta kojega opažamo. Prema načelu lika i pozadine djeluje i ustrojavanje, odnosno naša sposobnost grupiranja entiteta u nekome prizoru. Geštaltni su psiholozi zaključili da ćemo entitete koji imaju određene objektivne značajke većinom grupirati kao jedno. Tu ubrajamo načelo sličnosti, blizine, jednostavnosti itd. Stanojević (2013:61) objasnio je to pomoću tri slikovita prikaza. Poznato je da grupiramo predmete koji su bliži jedni drugima, ili one koji su jedni drugima slični. Slika broj 2 prikazuje elemente koje zbog načela blizine vidimo kao dva skupa elemenata (A i B, C i D).

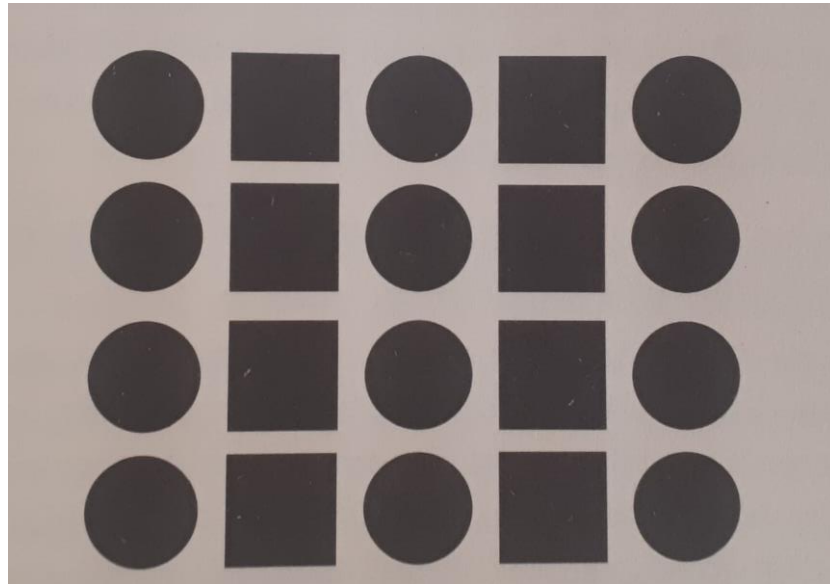
Slika 2



Preuzeto od: Stanojević, Mateusz-Milan. (2013.) *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb:Srednja europa str. 61.

Na slici broj 3, vidimo stupce krugova i kvadrata, a ne redove naizmjeničnih krugova i kvadrata, a za to je zaslužno načelo sličnosti.

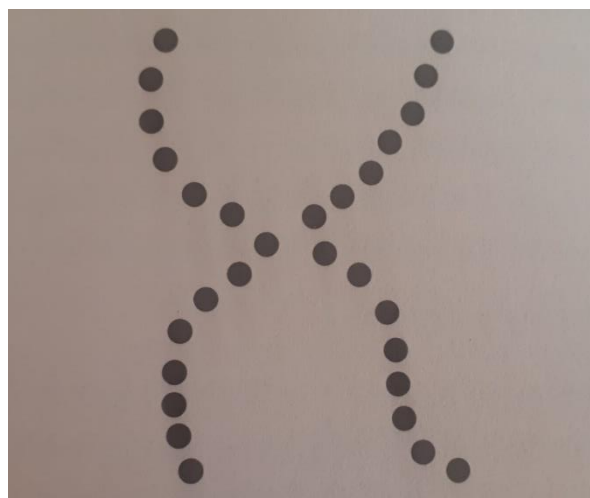
Slika 3



Preuzeto od: Stanojević, Mateusz-Milan. (2013.) Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode. Zagreb:Srednja europa str. 61.

Naš je perceptivni sustav veoma kompleksan i stoga nam daje mogućnost da prednost pružamo kontinuiranim likovima pa ih tako sam nastavlja i zatvara. Načelo dobrog nastavljanja prikazano je na slici broj 4 i zbog njega vidimo dvije linije koje se sijeku, a ne četiri koje se u istoj točki sastavljaju.

Slika 4



Preuzeto od: Stanojević, Mateusz-Milan. (2013.) Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode. Zagreb:Srednja europa 61. str.

Stanojević (2013:62) zaključuje da je ustrojavanje sposobnost čovjeka da grupira određene entitete u nekom prizoru kojeg promatramo u skladu s objektivnim značajkama istoga, ali sve prema načelima koji su ključne za čovjekovu percepciju.

Isto tako, shematiziranje se može navesti kao još jedan način ustrojavanja strukture, a odnosi se na uzimanje u obzir samo onih dijelova pojedinoga entiteta koji su nam u određenome trenutku i situaciji važni. To činimo upravo na temelju prethodno navedenih načela; blizine, sličnosti, dobroga nastavljanja itd. Iz mnogo različitih perceptivnih unosa možemo shematizirati samo one elemente koji su nam bitni, a onda isti ustroj elemenata možemo rabiti u različitim prikazima prizora, od onih konkretnih pa sve do apstraktnih. Takvi se obrasci istih ustroja zovu predodžbenim shemama.

5.2. TEMELJI KONCEPTUALNOG SUSTAVA

U leksiku jezika, osobito u frazeološkome leksiku koji sadrži već ustaljene izraze, metaforičko ustrojavanje koncepata nužno je i zrcali se u njemu. S obzirom na to što su pojedini koncepti ustrojani na metaforički sustavan način, izraze iz jedne domene možemo koristiti da bismo govorili o odgovarajućim konceptima u metaforički određenoj domeni. Da bismo opisali metaforičke koncepte koristimo jezične izraze koji su slikoviti, to jest one koji nisu doslovni. Tako primjerice imamo konceptualne metafore poput IDEJE SU HRANA, KONTROLA JE GORE itd., a niti jedan od navedenih primjera nije doslovan. To je zapravo posljedica koja upućuje na to da je samo jedan dio njih iskorišten pri tvorbi naših normalnih koncepata. Uzimajući u obzir da nužno sadržavaju dijelove koji se ne rabe u našim normalnim konceptima, možemo reći da ti primjeri nadilaze područje doslovnoga. Svaki se od metaforičkih izraza koristi unutar cijeloga sustava metaforičkih koncepata, odnosno koncepata koje svakodnevno i neprestano rabimo u životu i mišljenju. Takve riječi i izrazi koje koristimo u jeziku dogovoreni su, tj. utvrđeni su konvencijom. Do sada smo mogli već zaključiti da je najveći dio našega normalnog konceptualnog sustava ustrojen metaforički, a to je otvorilo razna filozofska i lingvistička pitanja; postoje li koncepti koje možemo razumjeti izravno, bez metafore? Odgovor na to pitanje dali su Lakoff i Johnson (2015). Njih dvoje utvrdili su da za koncepte koje razumijevamo izravno jednostavni su prostorni koncepti kao što je *gore*. Prostorni koncept *gore* percipiramo

prema prostornome iskustvu, ali ne samo to. Naše tijelo, kada stojimo uvijek je u položaju uspravno (*gore*), svaki naš pokret uključuje motoričku funkciju koja mijenja naš položaj (*gore-dolje*) pa čak i kada spavamo, prisutna je orijentacija *gore-dolje* i nije važna samo za našu fizičku aktivnost, već je i od središnje važnosti. Tako ljudski prostorni koncepti uključuju *gore-dolje*, *naprijed-natrag*, *unutra-vani*, *blizu-daleko* itd. Upravo ti orijentacijski koncepti bitni su za naše svakodnevno funkcioniranje. Ustroj naših prostornih koncepata proizlazi iz našega stalnog prostornog iskustva, to jest iz naše vlastite interakcije s onime što nas okružuje. Koncepti koje se rađaju na taj način, oni su prema kojima živimo u najosnovnijeme smislu. Dakle, pojam *gore* ne razumijevamo zato što smo naučili što on označava, već on proizlazi iz skupa motoričkih funkcija koje svakodnevno obavljamo, a tiču se našega uspravnog stava u gravitacijskome polju u kojemu živimo. (Lakoff, Johnson, 2015:50-56). Npr. zamislimo da u Hrvatsku dođe osoba iz nekoga afričkog plemena u kojemu su ljudi razvili sposobnost letenja vlastitim tijelom. Što za njega znači pojam *gore*, ako ga on doživljava na drugačiji način (ne stoji, leti u zraku)? Odgovor na to pitanje ne ovisi samo o fiziologiji toga čovjeka, već i o njegovoj kulturi. Možemo zaključiti da se svako iskustvo odvija na pozadini kulturnih pretpostavki, a ne samo na pitanju posjedovanja neke vrste tijela. Cjelokupno je iskustvo sa svih strana kulturno, odnosno kultura je prisutna i u iskustvu samu. Bez obzira na to, i dalje jasno možemo razlikovati fizička iskustva (uspravno stajanje) od kulturnih (crkveni obred). Pojedini središnji koncepti pomoću kojih funkcionira naše tijelo (navedeni *gore*), jasnije su ocrtani od drugih. Iz percepcijsko-motoričkoga funkcioniranja proizlazi jasan konceptualni ustroj za prostor, no za emocije ne postoji. Između emocija i osjetilno-motoričkih iskustava postoje sustavni korelati, koji tvore osnovu orijentacijskih metaforičkih koncepata. Metafore nastale na taj način, omogućuju nam da vlastite emocije konceptualiziramo jasnije i preciznije, ali i da ih povežemo s drugim konceptima koji se tiču općega blagostanja. Vezano za utemeljenje određenih metafora, važno je naglasiti razliku između iskustva i načina na koji to iskustvo konceptualiziramo. Sva iskustva, fizičko, emocionalno, mentalno i kulturno, jednako su važna. Ono što nije jasno ocrtano konceptualizira se pomoću onoga što je. Prema Lakoffu i Johnsonu (2015), osmišljen je naš primjer i objašnjenje:

Lenny je u sobi.

Lenny je u Udruzi za zaštitu životinja.

Lenny je s njim u lošim odnosima.

Rečenice prikazuju tri različite iskustvene domene; prostornu, društvenu i emocionalnu. Sve su podjednako bazične vrste iskustva i nijedna nije važnija od druge. Međutim, kada govorimo o konceptualnome ustrojavanju, razlika postoji. U prvoj rečenici, jasno je vidljivo da nije riječ o metaforičkome konceptu, već o konceptu koji proizlazi iz prostornoga iskustva na jasno ocrtan način. Preostale dvije rečenice jesu primjer metaforičkoga koncepta. Druga se rečenica odnosi na konceptualnu metaforu DRUŠTVENE SKUPINE SU SPREMNICI, a ona nam približuje shvaćanje koncepta društvene skupine pomoću oprostorenja. Ova tri primjera pokazuju da je moguće imati podjednako bazične vrste iskustva i pritom konceptualizacije tih iskustava koje nisu podjednako bazične.

5.3. MOTIVIRANOST KONCEPTUALNE METAFORE

Spoznajni se status konceptualne metafore odnosi na različita, ali povezana pitanja konceptualne motiviranosti te strukturnih ograničenja. Konceptualna se motiviranost odnosi na iskustveno utemeljenje metafore i metonimije, a ponekad se ono naziva ukotvljenjem. Ranije teorije konceptualne metafore govorile su o iskustvenoj jednostavnosti izvorne domene, stavljajući je u nasuprotni odnos s obzirom na ciljnu. Djelomičnost preslikavanja objašnjavalo se načelom nepromjenjivosti. Današnje teorije zagovaraju svođenje konceptualne metafore na pojedine elemente, odnosno na metafore koje su bliže iskustvu, ili pak direktno iz njega proizlaze. Na taj način mogu služiti kao ukotvljenje složenijih metafora. U literaturi pronalazimo tri osnovna prijedloga:

a) svođenje kompleksnih konceptualnih metafora na primarne metafore koje su izravno motivirane

b) motiviranost konceptualnih metafora na temelju središnjih preslikavanja

c) metonimijska motiviranost konceptualnih metafora. (Stanojević, 2009)

Iako se konceptualna metafora spominje prvi put tek osamdesetih, pitanje njezine motiviranosti u tih četrdesetak godina do danas, znatno je variralo. Prvi prijedlog

konceptualne metafore temelji se na tvrdnji da je ona sredstvo koje čovjeku omogućuje razumijevanje složenih domena uz pomoć jednostavnih, koje su pak bliže osnovnome čovjekovu iskustvu. Ukotvljenje (embodiment) se temeljilo na izravno utjelovljenim fizičkim iskustvima, dok se spoznajna vrijednost konceptualne metafore odnosila na objašnjenje motiviranosti izvornih koncepata. Činjenica da su konceptualne metafore motivirane, odnosi se na to da su nam neke od njih iskustveno bliže te ih iz toga razloga češće koristimo i lakše razumijemo. Razjašnjenje motiviranosti konceptualne metafore ne leži u tome, a postavlja se pitanje zašto se baš pojedini elementi izvorne domene rabe kod preslikavanja, dok drugi elementi koji su također dio našega znanja ostaju neiskorišteni. Za to je zaslužno načelo nepromjenjivosti. (Stanojević, 2009)

5.3.1. Načelo nepromjenjivosti

Načelo nepromjenjivosti smatra se prvim prijedlogom koji je služio za ograničavanje preslikavanja u konceptualnoj metafori. Pomoću njega, mnogi su lingvisti, osobito teoretičari konceptualne metafore, pokušali pokazati da između izvorne domene i ciljne domene postoji kojekakav odnos koji nam onemogućuje pojedina preslikavanja. S obzirom na tu pretpostavku, nije moguće utvrditi da se bilo koji dio izvorne domene može preslikati na bilo koji dio ciljne domene. Prema ovome načelu, tvrdi Lakoff, metaforička preslikavanja čuvaju raspored izvorne domene na način koji je u skladu s inherentnom predodžbeno-shematskom strukturom ciljne domene. Spomenuli smo ranije da ciljnu domenu krijimo pomoću izvorne domene, no unatoč tome naša znanja o svojstvima ciljne domene ograničavaju preslikavanja i imaju prednost pred konceptualnom metaforom. Ovo nam načelo te konvencionalizirano znanje o nekoj domeni ograničavaju preslikavanja, stoga nije moguće da se sve preslika na sve. Zanimljivo je činjenicu da načelo nepromjenjivosti unosi određena ograničenja u preslikavanju koja se pojavljuju, u nekim je slučajevima preširoko i ne može se objasniti zašto su neka preslikavanja prisutna, a neka nisu uopće moguća. (Stanojević, 2009)

5.3.2. Primarne i korelacijske metafore

Sam naziv primarne, vrlo je jasan. On označava neki pojam koji dolazi prvi. Grady primarnim metaforama naziva sve one koje su utemeljene na primarnim prizorima iz ljudskoga iskustva, odnosno supojavljivanju nekih dviju domena (jedan od brojnih

primjera primarne metafore je JAKA ŽELJA JE GLAD). Pomoću konceptualne integracije primarnih metafora dobivamo one koje nisu primarne, već su izgrađene na temelju primarnih metafora koje im služe kao ukotvljenje. Stanojević (2009:347) navodi da takve konceptualne metafore prema Gradyju nazivamo korelacijskim metaforama. One nastaju kombinacijom dviju ili više primarnih metafora i zapravo su na neki način djelomično odgovorne za dio problema koji je vezan uz ograničenja mogućih preslikavanja.

5.3.3. Metafore sličnosti

Kada odnos između izvornoga i ciljnoga koncepta konceptualne metafore nije odnos korelacije, takve metafore prema Gradyju nazivamo metafore sličnosti. Kod njih nije moguće dokazati iskustvenu korelaciju dviju domena. Valja naglasiti da se one ne temelje na sličnostima koja su objektivno zadana u svijetu, već na onim sličnostima, koja ovise o govorniku. Stanojević (2009:348) navodi da Grady zastupa činjenicu da se korelacijske metafore i metafore sličnosti razlikuju ontologijom, smjerom, ukotvljenjem i konvencionaliziranošću. Na početku teorije konceptualne metafore, preslikavanja su se odvijala isključivo jednosmjerno. Njihova jednosmjernost zapravo je naziv za hipotezu u kojoj je izvorna domena uvijek konkretna, a ciljna apstraktna. Unatoč tome što korelacijske metafore naziva iskustvenim supojavlivanjem, Grady smatra da su primarne metafore jednosmjerne. Nasuprot korelacijskim metaforama, u metaforama sličnosti dopuštena je dvosmjernost, drugim riječima, i ciljna i izvorna domena mogu biti jednako konkretne ili apstraktne. Objašnjava da prema tome u metaforama sličnosti, ljude možemo preslikavati na druge ljude. Vođeni njegovim primjerom, stvaramo vlastiti:

Sergio Agüero je suvremeni Gary Lineker.

Gary Lineker bio je Sergio Agüero svojega vremena.

U prvome primjeru jednoga od najboljih nogometaša sadašnjice Sergia Agüera objašnjavamo pomoću svjetski poznatoga osamdesetih godina, nogometaša Garyja Linekera. U drugome primjeru, obrnuto, odnosno Garyja Linekera objašnjavamo pomoću Sergia Agüera. U ovoj situaciji, vidljiva je dvosmjernost, koja je nemoguća u korelacijskim metaforama. Također, možemo je povezati i s ranije spomenutim likom i pozadinom na način da u određenoj situaciji „birmo“ izraz, tj. dvosmjernost koja nam je potrebna da bismo nešto kazali.

5.3.4. Središnja preslikavanja

Jedna se izvorna domena može koristiti u kombinaciji s više ciljnih domena, no Kövecses (2003) zamjećuje da se iz izvorne domene preslikava isti dio svaki put. Taj dio možemo objasniti kao dio koji se temelji na središnjemu znanju, koje dovodi do središnjih preslikavanja u različitim metaforama. Nadalje, zaključuje da je u svim preslikavanjima koje je naveo u primjerima (2003:82) riječ o preslikavanju glavnoga žarišta značenja izvornog koncepta. Na glavnome se žarištu zasniva značenje koje svaka izvorna domena pridonosi u preslikavanju, a to je glavno žarište određeno središnjim znanjem o pojedinome konceptu. „Naše je znanje ustrojeno u koncepte i domene, a koncepte definiramo kao profilirani dio neke domene. Međutim, naše znanje može profilirati različite dijelove različitih domena, od kojih neki nemaju veliku važnost za konvencionaliziranu uporabu jezika. Središnje je znanje upravo najvažniji dio našeg enciklopedijskog znanja o pojedinom konceptu, čija se važnost očituje u velikoj konvencionaliziranosti, generičnosti, intrinzičnosti i karakteristički za pojedinu skupinu entiteta.“ (Stanojević, 2009:350-351) Do koje je mjere neko znanje prošireno u određenoj jezičnoj situaciji, na to se odnosi konvencionaliziranost nekoga znanja. Generičnost se odnosi na to kada se znanje odnosi na veći dio roda, odnosno više naginje generičnosti negoli specifičnosti. Samim time odnosi se na središnje znanje, a ne na ono specifično. Možemo zaključiti da je znanje središnje onda kada je neka odrednica u većoj mjeri prikladna za navedeni entitet, odnosno onda kada postoji veća mogućnost da se pomoću te odrednice identificira netko ili nešto. Središnje nas znanje upućuje na to koji će dijelovi izvornog koncepta preslikavati na ciljnu domenu, to jest koje je glavno žarište značenja. Kövecses (2003:83-84) navodi da iz središnjih znanja nastaju i središnja preslikavanja, odnosno preslikavanja na generičkoj razini koja:

- 1.) dovode do pojave drugih preslikavanja (na drugim razinama)
- 2.) odražavaju kulturološku važnost izvorne domene
- 3.) iskustveno su motivirana (fizički ili kulturno)
- 4.) i dovode do jezičnih izraza koji prevladavaju u pojedinoj metafori.

5.4. (NE)KONVENCIONALNOST – JE LI METAFORA ŽIVA ILI MRTVA?

Stanojević (2013:89-90) za primjer konvencionalne metafore daje *trak istine* i objašnjava da je ta metafora nekonvencionalna jer je ona nastala u sadašnjem trenutku, može nas iznenaditi i smatramo ju na određeni način „živom“. S druge strane, imamo pojam konvencionalnosti, koji je na Hrvatskome jezičnom portalu definiran kao pojam koji se zasniva na konvenciji, drži se uobičajenih pravila i oblika, odnosno ustaljen je. Stanojević (2013:90) za primjer konvencionalne metafore navodi *grlo boce* i *noga stola* te ih objašnjava kao konvencionalne, tj. onakvim metaforama koje zapravo ne primjećujemo i ne doživljavamo kao metafore jer su toliko ustaljene da nas više ne mogu začuditi. Takve metafore prema rječniku tradicionalnih teorija možemo nazvati mrtvim metaforama. Žive i mrtve metafore jedne su od ključnih temelja proučavanja u teoriji konceptualne metafore jer, za razliku od tradicionalne teorije, konceptualna ne vjeruje u mrtvilo metafora. Nekonvencionalne metafore važan su čimbenik u književnosti, ali isto tako i u kognitivnoj lingvistici, gdje se istražuju u okvirima kognitivne poetike. Osim u poetici, nekonvencionalne se metafore mogu pronaći i u „uobičajenom“ svakodnevnom jeziku i govoru. O nekonvencionalnosti, odnosno inovativnosti možemo gledati s dvije različite točke gledišta, a obje su vezane uz odnos jezičnoga i konceptualnoga. Iznenaduje li nas određena metafora, to se onda odnosi na činjenicu da se ona rijetko pojavljuje u jeziku i govoru. Stanojević (2013:93) navodi da ih Alice Deignan definira kao izraze koji će biti izuzetno rijetki u korpusu ili ograničeni samo na jedan izbor. O nekonvencionalnosti metafore, može se govoriti i na konceptualnoj razini. Naime, neki koncepti su nam nezamislivi za povezati ili ih jednostavno povezujemo s nekim drugim značenjem. Nadalje, navodi se veoma dobar primjer (ne)shvaćanja inovativne metafore. Stanojević (2013:91) objašnjava kako mu je jednom prilikom kolegica rekla: „Poučavanje je kao teniska loptica.“, i tek kada je objasnila pravo značenje rečenice, onda ju je shvatio. Objašnjenje se odnosilo na to da će se ta teniska loptica, u ovome slučaju poučavanje, od nekih učenika odbiti, neki će je uloviti, neki će je nakon hvatanja baciti nazad, a neki će je zadržati i s njome napraviti nešto sasvim novo. U ovome primjeru, riječ je o konceptualno nekonvencionalnoj metafori jer ju je zaista teško protumačiti bez dodatnih objašnjenja. Nadalje, pristupimo li jeziku kao dinamičnome sustavu, to jest kao određenoj komunikaciji u stvarnome vremenu tijekom koje govornici zajednički tvore neki diskurs, onda prema takvome pogledu

nekonvencionalne metafore takve vrste sasvim su uobičajene. S druge pak strane, Stanojević (2013:92) ističe da Lakoff i Turner smatraju da je većina inovativnih metafora inovativna na razini jezičnoga izraza, ali da je zapravo utemeljena na već nekoj postojećoj konceptualnoj metafori. Neka konvencionalna konceptualna metafora koristi se kao konceptualni predložak i to tako da se promijeni neko postojeće preslikavanje, kombinira više njih ili da se dodaje novo. Iznimno pogodni izrazi za konvencionalizirane metafore su oni izrazi s kojima smo u neposrednoj i bliskoj iskustvenoj vezi, kao npr. dijelovi tijela, najbliža okolina, životinje, biljke. Konvencionalizirane su metafore temelj kognitivnolingvističkoga pristupa. „Začetnici“ konceptualne metafore, Lakoff i Johnson, okrenuli su naopačke ono što se smatralo normalnim u diskursu i poetici, pa su tako metaforu pronalazili u svakodnevnim situacijama, a konvencionalizirane metafore možemo pronaći i u emocionalnim situacijama, odnosno u onima u kojima govorimo o nekome ili nečemu pozitivno ili negativno. Za konvencionalizirane metafore veoma je važno znati da ih obično ne prepoznavamo kao metaforičke, ali smo ipak spremni prepoznati njihovu metaforičnost. Kod ovakvih metafora, postoji jasna veza s doslovnim značenjem. Ipak, kod nekih ustaljenih metafora izvornome je govorniku ponekad teško uspostaviti točnu metaforičku vezu s doslovnim značenjem, bez obzira na to što su oba značenja prisutna u svakodnevnome jeziku. Pojedini se lingvisti slažu oko zajedničkoga naziva za takve metafore, a on je „mrtve metafore“, premda ih je možda najbolje opisao Goatly, nazvavši ih uspavanim metaforama. Stanojević (2013:94) spominje još historijske metafore, u kojima preslikavanje više nikako ne može biti razumljivo izvornome govorniku. Razlog tomu je situacija u kojoj forma izraza onemogućuje povezivanje ili zato što se takvo preslikavanje u suvremenome jeziku više ne javlja. To se obično javlja u posuđenicama. Na kraju, možemo zaključiti da konceptualne metafore moramo promatrati u okvirima jezičnoga i konceptualnoga, s naglaskom na to da jezičnu razinu valja razmatrati i korpusno i diskursno. Razina nam diskursa daje na uvid pojedinačne primjere koji nam pobliže objašnjavaju funkcioniranje metafore u pravome vremenu, ujedno ukazujući na govornikovu kreativnost. Govornik ne mora nužno biti književnik, već je važno samo da je korisnik jezika. Nadalje, zanemarimo li dinamičnost, u opisu konceptualne metafore možemo vidjeti i ustaljenost. Svaki pokušaj opisa diskursa, mora se temeljiti na traženju sličnosti, bez obzira na prihvaćanje njegove stalne promjenjivosti i različitosti. S druge strane, korpusna razina omogućava donošenje zaključaka o jeziku kao sustavu, a zbog metodoloških

je razloga, korpus veoma pogodan za donošenje općenitih zaključaka o jeziku kao gramatičkom sustavu. (Stanojević 2013:98)

5.5. KONCEPTUALNA METAFORA I KULTURA

Do sada smo već mogli shvatiti da svaka domena u jeziku nužno zadire u kulturu, a isto tako vrijedi i za domene koje se javljaju u konceptualnoj metafori. Lakoff i Johnson (2015:21-23) navode kako će neke temeljne kulturne vrijednosti biti koherentne s metaforičkim ustrojem temeljnih koncepata u određenoj kulturi. Tvrdi da naše vrijednosti nisu neovisne, već moraju tvoriti određeni koherentan sustav s metaforičkim konceptima koji nas okružuju, odnosno prema kojima živimo. Ne tvrde da kulturne vrijednosti koje su koherentne s nekim metaforičkim sustavom doista i postoje, već da su one koje postoje, doista koherentne s tim metaforičkim sustavom. Stvari se obično vrlo brzo mijenjaju, a samim time često dolazi do sukoba vrijednosti, pa tako i između metafora koje su povezane s njima. Kako bismo lakše objasnili te sukobe vrijednosti, potrebno je prepoznati važnost, koja tim vrijednostima i njezinim metaforama daje kultura/supkultura koja se njima koristi. To nas dovodi do činjenice da ćemo pridati veću važnost nečemu s obzirom na supkulturu/kulturu kojoj pripadamo. Neke supkulture također dijele iste glavne vrijednosti, ali im pak pridaju drugačiju važnost. Lakoff i Johnson (2015:23) slažu se da primjerice, za našu kulturu, važna je orijentacija *gore-dolje* i da joj pridajemo veliku važnost, dok s druge strane, u drugim kulturama balans ili središnjost imaju znatno veću ulogu, nego što je vidljivo u našoj kulturi. Za kraj navode kako su mnoge stvari zajedničke različitim kulturama, ali ono što se razlikuje od kulture do kulture je način kojim je neki koncept orijentiran i kolika mu se važnost pridaje u određenoj kulturi.

5.6. RAZUMIJEMO LI METAFORU I DRUGIM OSJETILIMA?

Zaključujemo da je konceptualna metafora sveobuhvatna, ali ta činjenica ne mora nužno značiti da je ona ključan ustrojbeni mehanizam svih razina koje se pojavljuju u jezičnome, ali i izvanjezičnome svijetu. Njezina posebnost leži u tome da se pojavljuje na više razina, ali ne i da je ključna u organizaciji istih. Možemo reći da je ona globalni mehanizam jer se javlja na više razina, ali na svakoj razini djeluje drugačije, to jest prikladno razini na kojoj se proučava. U prirodi je ljudske komunikacije da pridajemo važnost vizualnome elementu. Vizualno je oduvijek bilo prisutno u odnosu s komunikacijom. Bilo da je riječ o govornom ili pisanom obliku, kada govorimo, pažnju pridajemo vizualnim pokretima našega sugovornika, odnosno mimikama i gestama, pratimo svaki pokret tijela i izraz lica i na temelju toga upotpunjujemo poruku koju primamo od sugovornika. U pisanome obliku, svakodnevno vidimo kako su slike sastavni dio objavljenih članaka u novinama i časopisima, a domaknemo li se korak dalje od pisanoga, vidjet ćemo da vizualni mediji kao što su televizija i film, koriste zvuk kao jedan od temeljnih elemenata. Naposljetku, imamo svemrežje, koje je kombinacija i pisanoga i zvučnoga i slikovitoga. Iz svega navedenog možemo doći do zaključka da postoje i konceptualne metafore koje se mogu javiti u više osjetilnih oblika. Stanojević (2013:124) navodi da postoje jednoosjetilne i višeosjetilne metafore. Jednoosjetilne metafore odnose se na one u kojima se izvorna i ciljna domena javljaju u jednome osjetilnom modalitetu; kroz jezik, zvučni prikaz, slikovni itd.

Slika 5



Izvor: Pngkit.com, dostupno na: <https://www.pngkit.com/so/light-bulb-idea/> (8.8.2020.)

Na slici broj 5, prikazan je slikoviti prikaz jednoosjetilne metafore. Crtež upaljene žarulje iznad glave, kojom se označava da je netko nešto razumio. Upaljena žarulja, koja se odnosi na svjetlo, zapravo je primjer konceptualne metafore IDEJE SU SVJETLOST. U stripovima se također ljudske emocije prikazuju pomoću slika, pa tako primjerice ljutnju nekoga lika označavamo slikom kako mu izlazi para iz ušiju.

S druge strane, kod višeosjetilnih metafora, izvorna i ciljna se domena pojavljuju u više osjetilnih modaliteta, a najčešće je riječ o istodobnome korištenju teksta i slike. Kao primjer možemo izdvojiti istraživanja utemeljena na engleskome fraznom glagolu *go in*, odnosno na hrvatskome jeziku, u doslovnome prijevodu „ići unutra“. Učenici koji uče engleski jezik kao strani, koriste se crtežima poput slike broj 6. Možemo zaključiti da se glava, kao dio ljudskoga tijela, može smatrati spremnikom u koje ulazi mnogo apstraktnih pojmova, a u ovome slučaju je to znanje. LJUDSKO TIJELO JE SPREMNIK, jedna je od najčešće korištenih konceptualnih metafora za objašnjenje ovakvoga tipa.

Slika 6



Izvor: Pinterest.com, dostupno na: <https://www.pinterest.com/pin/606649012289826842/> (8.8.2020.)

Općenito gledano, različite metafore, kao što smo već na početku ovoga odlomka istaknuli, vidimo u gestama. Stanojević (2013:126) naveo je odličan primjer Cienkija i Müllera za takvu metaforu, a riječ je o situaciji u kojoj želimo da neka osoba ubrza

proces koji radi. Toj osobi možemo dati do znanja da ubrza proces rukom, tako da zavrtimo šaku u zglobu nekoliko puta prema naprijed. Ova metafora pokazuje proces kao nešto cikličko, a naše okretanje šake označava na metaforički način ubrzavanje procesa. S obzirom na to da je konceptualna metafora poveznica između dvije domene znanja, uopće nije iznenađujuće da je višeosjetilnost sastavni dio konceptualne metafore, jednako kao i svakodnevnoga života. Ljudsko tijelo ima mogućnost jednako kao i naš um, opisati neku stvar iz svog bližeg okruženja i zna koja je uobičajena interakcija koja se odvija s tom stvari. Višeosjetilnost, u novijim pogledima na konceptualnu metaforu, veoma je važan dio razvoja, ali još uvijek nedovoljno opisan. S obzirom na to da se bavimo semantikom i značenjem, ovo je samo kratki uvid u jedan od pogleda na konceptualnu metaforu. Za dublje shvaćanje od ovoga, valja zaviriti u kognitivnu lingvistiku.

5.7. METODE ISTRAŽIVANJA KONCEPTUALNE METAFORE

Svaki znanstveno-istraživački rad, ili bilo koje proučavanje nečega, zahtjeva određeni metodološki pristup, odnosno način na koji se određeno istraživanje provodi. Što se tiče konceptualne metafore, nemoguće je točno odrediti koji je pristup najbolji jer su im ciljevi različiti. Svaka teorija polazi od nekih svojih pretpostavka i sama sebi pronalazi tražene odgovore, a ti su odgovori prihvatljivi u okvirima teorije od koje se polazi. Uz to, za neke lingvističke teorije karakteristični su i različiti metodološki pristupi, odnosno teorije prihvaćaju različite elemente kao podatke na temelju kojih se mogu donositi zaključci. Da bi opis neke pojave bio idealan, on mora zadovoljiti nekoliko određenih uvjeta, a to su sklad s činjeničnim stanjem, mora obuhvaćati više podataka, treba biti jasan i trebao bi moći predvidjeti nove pojave, navodi Stanojević (2013:131) Želimo li da nam teorija bude usklađena sa stvarnim stanjem, moramo imati na umu različite informacije o nekoj pojavi. Nadalje, bilo bi poželjno da je teorija ekonomična, odnosno da se pojava objašnjava pomoću manjega teorijskog aparata, ali ova činjenica nije ključna i neće naštetiti ako se ne uzme u obzir. Što se same konceptualne metafore tiče, važan zaokret u njezinim istraživanjima čine ona istraživanja koja se konceptualnim metaforama bave na temelju podataka koji nisu konstruirani za potrebe istraživanja, već se analiziraju iz pravoga jezičnog materijala.

Postoje dva načina prikupljanja podataka, a to su pretraživanje metafora u vezanome tekstu i pretraživanje korpusa.

5.7.1. Pretraživanje metafora u vezanome tekstu – diskurzivni pristup

Diskurzivni pristup odnosi se na pokušaj označavanja konceptualne metafore u nekome vezanom tekstu. Prva, ujedno i najvažnija značajka ovoga pristupa je ta što on nudi jasno odvajanje jezičnoga i konceptualnoga. „Istraživačima diskursa ključne su razlike između jezičnih izraza, bez obzira na to upućuju li na istu konceptualnu domenu ili ne, jer upravo razlike u njihovu korištenju upućuju na njihove različite uloge u diskursu u smislu komunikacijske i pragmatolingvističke vrijednosti. Pojednostavimo li, za istraživače diskursa važnost metaforičkog izraza *Možda je pao trak istine u me* u Cesarićevoj pjesmi, nije u tome da je riječ o konceptualnoj metafori ZNANJE JE GLEDANJE/IDEJE SU SVJETLO, nego u tome da koristi upravo inovativni jezični izraz *trak istine* koji pjesmi donosi neka stilska obilježja.“ (Stanojević, 2013:134) Možemo zaključiti da je istraživačima diskursa bitno ono što je pojedinačno, izdvojeno i vezano uz pravo vrijeme, a ne ono što je konceptualno. Uopće nije važna veza između jezičnoga i konceptualnoga, na razini jezika se odvija analiza, odnosno traže se jezični izrazi koji imaju potencijalno metaforičko značenje. Ne zadire se uopće u analizu o kojoj bi to konceptualnoj metafori bilo riječ, jer dođe li do određenih neslaganja, to bi moglo narušiti neslaganje među istraživačima, ali isto tako smanjiti pouzdanost pristupa. Stanojević (2013:135) navodi kako je Steen postavio šest koraka koja su značajna za provođenje istraživanja u ovome pristupu, ali samo dva ističe kao bitna jer ostali su, kaže, dali malen broj primjeraka i zanemarivi su. Ističe se da tekst valja podijeliti na riječi, odnosno jedinice analize, a zatim označiti one riječi čije bi se značenje moglo objasniti preslikavanjem između domena. Ključno je određenje što je točno riječ, tj. treba jasno odrediti što se smatra imenima, što s izrazima koji imaju dvije ili više sastavnica itd. Zatim u drugome koraku, treba odrediti značenje riječi s obzirom na kontekst u kojemu se nalazi. Nakon toga, treba se u rječniku pronaći ima li navedena riječ neko temeljno značenje ili specifično, odnosno koristi li se ta riječ u svakodnevnoj upotrebi ili je po nečemu specifična. Na kraju treba odrediti, postoji li sličnost koju bismo odredili kao metaforičku između temeljnoga i kontekstualnoga značenja. U slučaju da nam nakon

provedene analize i dalje nije jasno je li neki izraz metaforičan ili ne, označavamo ga „možda metafora“. U svakome slučaju potrebno je zabilježiti zašto smo baš donijeli navedenu odluku kako bi se na taj način mogao razvijati skup kriterija koji može poslužiti za daljnju analizu.

5.7.2. Pretraživanje korpusa – korpusni pristup

Korpusni pristup za cilj ima donošenje različitih vrsta gramatičkih ili semantičkih zaključaka na razini jezičnoga sustava. U ovome se pristupu, za razliku od diskurzivnog gdje se pažljivo iščitava tekst, koristi velika elektronički pretraživa zbirka tekstova. Pretpostavlja se korištenje reprezentativnoga korpusa, koji u sebi sadrži brojne tekstove različitih funkcionalnih stilova i prihvaća se kao presjek jezika. Valja naglasiti da se ovime pristupom korpus pretražuje prema nekim jezičnim konstrukcijama, a zatim se istraživači bave njihovom metaforičnošću, odnosno nemetaforičnošću. Korpusna se istraživanja provode tako da kroz korpus provučete neku riječ za koju pretpostavljate da bi se neka od njezinih pojavnosti mogla ispostaviti metaforičkom. Drugim riječima, traži se riječ koja se odnosi na neki koncept za koji pretpostavljamo da ga je lako metaforizirati. Premda se ovaj pristup na prvu možda čini lakši jer ne zahtijeva pomno iščitavanje teksta, ima i nedostataka. Prvi nedostatak odnosi se na to da se ne može doći do konceptualnih metafora koje nisu vezane za onaj koncept kojega smo pretraživali u korpusu, a drugi se odnosi na to da se ne mogu pronaći implicitne konceptualne metafore, one kod kojih se ne spominju i izvorna i ciljna domena. Osim nedostataka, ovaj pristup ima i svoju prednost. Naime, njime se služimo kada želimo napraviti „dublju sliku“ jednoga ili više koncepata. (Stanojević, 2013:139-144)

6. BRAĆA GRIMM

Philip Pullman (2015) u uvodu priključenih bajki braće Grimm govori da u njihovu životu nema ništa posebnoga. Zvali su se Jacob i Wilhelm i bili su najstariji preživjeli sinovi Philippa Wilhelma Grimma i njegove supruge Dorotheje. Njihov je otac bio ugledni odvjetnik. Jacob i Wilhelm bili su odgojeni u duhu protestantske kalvinističke crkve, a primili su klasičnu naobrazbu. Bili su veoma pametni i bistri dečki te su htjeli krenuti očevim stopama i postati uspješni odvjetnici. Iznenadna očeva smrt ipak ih je navela na drugi put. Zajedno s preostalom djecom, ovisili su o pomoći majčine rodbine, a tetka Henriette zaslužna je za njihovo upisivanje u gimnaziju, gdje su obojica maturirali kao najbolji u svojoj generaciji. Studirali su na Sveučilištu u Marburgu, a na njih je veoma utjecao profesor Friedrich Carl von Savigny. On je smatrao da zakon prirode potječe iz jezika i povijesti određenoga naroda, odnosno kulture, a to je Wilhelma i Jacoba potaknulo da se okrenu filološkim istraživanjima. Osim toga, postali su bliski sa svojim profesorom i njegovom ženom i tako su se počeli kretati u kulturnim krugovima i upoznali mnoge značajne ljude. Kretanje u kulturnim krugovima, navelo ih je na ideju da počnu skupljati i objavljivati narodne priče, odnosno bajke. Izvori kojima se služili bili su i pismeni i usmeni. Što se tiče usmenoga dijela, oni nisu hodali po selima i doslovno zapisivali priče zemljoradnika, već su to sve priče koje su potekle iz različitih slojeva srednjega staleža pa čak i obiteljskih prijatelja. S obzirom na to da je već prošlo 200 godina od prvih zapisa bajki, ne može se sa sigurnošću reći jesu li ti zapisi točni. Ono što se može potvrditi jest činjenica da su svojim zapisima obogatili kulturu i trajno doprinijeli filologiji.

7. ANALIZA

U ovoj analizi, analizirano je 46 bajki braće Grimm, koje je zapisao Philip Pullman, a na hrvatski je prevela Snježana Husić. Glavni cilj analize bio je pronaći metafore, metonimije i konceptualne metafore u bajkama. Krenuli smo s pretpostavkom da s obzirom na to da su bajke pomalo mistične, nerealne i magične, zasigurno se kriju skrivena značenja. Ta skrivena značenja ne nose nikakvu skrivenu poruku, već se odnose na konotacije pojedinih značenja riječi i načina na koje su one ukomponirane u jednu cjelinu. Prvi je cilj bio pronaći samo metafore i metonimije, no kasnije se on proširio i na konceptualne metafore i postao naglašen dio ovoga diplomskog rada. S obzirom na to da se radi o ustaljenim frazama i rečenicama, koje su ponekad na prvi pogled oku manje bitne, za potrebe ove analize, Pullmanova je knjiga pročitana više puta kako niti jedna metafora, metonimija i konceptualna metafora ne bi bila izostavljena. Analiza se provodila tako da su se metafore, metonimije i potencijalne konceptualne metafore, podcrtavale, a tek kasnije ispisivale.

Pregled analize strukturiran je na sljedeći način:

- a) kraj rednih brojeva koji se kreću od 1. do 46. napisani su naslovi bajki,
- b) ispod svakog naslova ispisane su rečenice u kojima su pronađene metafore, metonimije i konceptualne metafore, a označene su slovima (a,b,c...), dok su metafora, metonimija ili konceptualna metafora u njima podcrtane,
- c) ispod svake rečenice stoji radi li se o metafori, metonimiji ili konceptualnoj metafori zajedno s objašnjenjem u zagradi
- d) radi li se o konceptualnoj metafori, kraj objašnjenja pisat će i o kojoj je riječ.

Nazivi konceptualnih metafora određeni su uz pomoć Lakoffove i Johnsonove knjige *Metafore koje život znače*, Stanojevićevih knjiga *Metafore koje istražujemo; suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu* i *Konceptualna metafora; temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode* te *Repozitorija metafora hrvatskoga jezika* u sklopu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Za neke pronađene konceptualne metafore nije bilo odgovarajućih primjera te su nazivi osmišljeni za potrebu ove analize samostalno, ali vodeći se primjerima Instituta, Stanojevića te Lakoffa i Johnsona.

1. KRALJ ŽABAC ILI ŽELJEZNI HENRIK (3.-7. str.)

a) Nekoć davno, kad je još bilo dovoljno poželjeti, živio je kralj kojemu su kćeri sve redom bile krasotice; no najmlađa je kći bila tako ljupka da se čak i sunce, koje se toliko toga nagledalo, čudom čudilo svaki put kad bi joj obasjalo lice.

→ konceptualna metafora SUNCE JE ŽIVO BIĆE (sunce je neživa stvar, a s obzirom na to da se u rečenici spominje da se ono nagledalo i čudilo, pridali smo mu ljudske osobine)

b) Vrijeme je kratila zlatnom loptom, koju je bacala uvis i hvatala.

→ konceptualna metafora VRIJEME JE PREDMET KOJI IMA SVOJU DUŽINU (vrijeme je apstraktan pojam koji se ne može kratiti u pravome smislu riječi, kratiti se mogu predmeti koji imaju svoju dužinu, zato se ovdje vrijeme pretvara u predmet)

c) No dok je tako ronila suze i jecala, netko joj se obrati: „Što je kraljevno? Plačeš tako gorko da bi se i kamen smilovao.“

→ metonimija (dio za cjelinu; roniti suze predstavljaju obilan plač)

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (plakanje se povezuje s osjetilom okusa)

→ konceptualna metafora: KAMEN JE ŽIVO BIĆE (kamen je neživa stvar, a s obzirom na to da se smilovao dobio je ljudsku osobinu, nešto ljudsko postalo je neljudsko)

d) Kralj opazi kako joj snažno lupa srce te reče: „Čega se tako bojiš dijete moje? Je li to div na vratima?“

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (srcu se pridaje ljudska radnja –jako lupati)

e) Rasplakala sam se i tako sam gorko plakala da mi ju je žabac izronio, a budući da je navaljivao, morala sam mu obećati da ćemo biti prijatelji.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (gorko plakati predstavlja užasan plač, a opisan je pomoću osjetila okusa)

f) Kralj će tada: „Daš li riječ, moraš je i održati. Hajde, pusti ga da uđe.“

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE PREDMET (riječ/obećanje nema fizička svojstva da bi se u doslovnome smislu mogla dati)

g) Njoj to nije bilo po volji, ali kralj tad reče: „ Hajde. Poslušaj ga.“

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (ne biti po volji odnosi se na nezadovoljstvo nečime, a nezadovoljstvo je emocija unutar čovjeka)

h) Žabac je, međutim, uživao; s velikim je tekom jeo od njezina objeda, a njoj pak kao da je svaki zalogaj zapinjao u grlu.

→ konceptualna metafora OSJEĆAJ NELAGODE JE JELO KOJE ZAPINJE U GRU (nije doslovno jela, već joj je osjećaj nelagode stvarao osjećaj poput onoga koji stvara zalogaj koji zapne u grlu)

i) U naletu je bijesa zgrabila žapca i bacila ga o zid.

→ konceptualna metafora BIJES JE SILA (naletom se objašnjava intenzitet/jačina bijesa, sve što ima jačinu znači da ga pokreće neka sila)

j) Štoviše, sutra će po njih doći kočija da ih odveze u njegovo kraljevstvo.

→ metonimija (kočija za ljude koji se nalaze u toj kočiji)

k) I sljedećeg jutra, tek što ih je sunce probudilo, kočija se zaustavila ispred palače, točno kako je kraljević rekao.

→ konceptualna metafora SUNCE JE ŽIVO BIĆE (buditi se je osobina ljudskoga bića)

→ metonimija (kočija umjesto ljudi)

l) Bio je kraljevićev sluga, a kad je doznao da mu je gospodar pretvoren u žabu, to ga je bacilo u takav očaj da je smjesta otišao kovaču te naručio tri željezna obruča da ih stavi oko srca, kako mu ne bi prepuklo od tuge.

→ konceptualna metafora LOŠE JE DOLJE (kada nešto bacamo, to uvijek pada prema dolje, nije napravljena nikakva fizička radnja, već je glagol baciti se upotrebljen u kontekstu opisivanja lošega raspoloženja)

→ konceptualna metafora SRCE JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (spremnici imaju svoj obujam koji kada se napuni puca, a tuga je emocija)

2. S MAČKOM MIŠ SVIO DOM (8.-11. str.)

a) Tako bi se nadugo i naširoko razvezala o iskrenoj naklonosti koju osjeća prema njemu, o njegovoj dobroti, razboritosti, o tome kako ljupko vrti repomi slično, da je miš naposljetku pristao sviti dom s njom.

→ konceptualna metafora GOVORENJE JE VEZIVANJE (nije doslovno razvezala nešto, već je produžila govor)

b) Nego, usput, htjela sam ti reći da mi je rođakinja upravo dobila mačića, bijelog sa smeđim mrljama.

→ konceptualna metafora OKOTITI SE/RODITI JE DOBITAK (nije ga doslovno dobila, već ga je okotila/rodila)

c) Uloviš li ukusan zalogaj, sjeti me se.

→ metonimija (ne misli se na jedan zalogaj, već na cjelokupan obrok)

d) Rodbine uopće nije imala, a nitko tko je poznaje ne bi od nje ni u snu tražio da bude kuma.

→ konceptualna metafora NESVJESNO JE DOLJE (san je nesvjesna radnja, a prema Freudovom prikazu svjesnog i nesvjesnog, nesvjesno se nalazi dolje)

e) Tamo se izležavala na suncu, oblizivala brkove i uživala u sjećanju na mast.

→ konceptualna metafora SUNCE JE PREDMET (na suncu se ne može ležati, zato se ono opisuje kao predmet)

f) „Svrha“, posve će hladnokrvno mačka, zadubljena u pregled svojih pandži.

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA (um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; ako smo u nešto zadubljeni znači da mislimo, a misao se rađa u glavi)

g) Nedugo potom, mačku je opet obuzela želja za masti, pa je rekla mišu: „ Prijatelju moj dragi, mogu li zamoliti za uslugu?

→ konceptualna metafora ŽELJA JE GLAD (obuzeti je glagol koji se veže uz jaku glad)

h) Od jutra do mraka sjediš u kući i vrtiš repom, pa ti se svakakve besmislice vrzmaju po glavi.

→ metonimija (od jutra do mraka zamjenjuje jedan cijeli dan)

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA (um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; ako nam se nešto vrzma po glavi to znači da mislimo, a misao se rađa u glavi), GLAVA JE SPREMNIK (u spremniku možemo držati besmislene stvari)

i) na to će miš: „Sad mi pomalo sviće!“

→ konceptualna metafora: IDEJE SU SVJETLOST (dosjetiti se nečega opisuje se pomoću svjetlosti)

3. DEČKO KOJI JE OTIŠAO OD KUĆE U POTRAGU ZA ŽMARCIMA (12.-23. str.)

a) Taj će dečko svom ocu zadati briga.

→ konceptualna metafora STVARANJE PROBLEMA JE MATEMATIČKI ZADATAK (problem zahtjeva rješenje poput rješavanja matematičkih zadataka)

b) No jedno stariji sin nipošto nije htio: kad bi ga otac zamolio da ode po nešto dok pada mrak ili se već posve smračilo, a put vodi preko groblja ili sličnog jezivog mjesta, on bi odvratio: „Oh, ne, oče, neću tamo, od toga me podilaze žmarci.“

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

c) „Čuj, sine, sve si veći i snažniji. Još malo i odrastao si, pa je vrijeme da počneš zarađivati za život.“

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PROFIT (kada zarađujemo za nešto, zarađujemo da bismo profitirali)

d) Otac nije izdržao te je istresao na stol sve svoje brige zbog mlađega sina, zbog toga kakva je budala, ništa nije u stanju naučiti i ništa ne razumije.

→ konceptualna metafora BRIGE SU PREDMETI (briga je apstraktan pojam koji se zamijenuje konkretnim pojmom predmeta jer predmeti su ti koji se mogu istresti)

→ konceptualna metafora UČENJE JE NEOSTVARENI CILJ (osoba nije sposobna doći do toga da nauči)

e) „Ako to želi“, reče crkvenjak, „pošaljite ga k meni. Pokazat ću ja njemu što su žmarci.“

→ konceptualna metafora LJUDI SU POŠILJKA (osobu se ne može poslati, već uputiti, a pošiljka je predmet koji se šalje)

f) Pa je stajao uklipljen i nije davao glasa od sebe.

→ konceptualna metafora STRAH JE NIJEMOST (kada se bojimo ostajemo bez sposobnosti govora, nismo u doslovnome smislu nijemi)

g) „Bježi mi s očiju, hajde. Ne želim te više vidjeti.“

→ konceptualna metafora ZNANJE JE GLEDANJE (u ovome kontekstu bijeg se odnosi na nestajanje iz nečijeg vidokruga; ako nešto ne vidimo (očima gledamo), znamo da nije tu)

h) Sjedneš li ispod i pričekajš da padne mrak, da vidiš žmaraca!

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

i) Otišao je do vješala, sjeo u podnožje i čekao da padne noć.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (noć se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

j) Nedaleko odavde smiješi ti se dobra prilika za to.

→ konceptualna metafora DOBRA PRILIKA JE ŽIVO BIĆE (prilika je apstraktan pojam, a samo se čovjek može smiješiti, nečemu neljudskom dali smo ljudsku osobinu)

k) Kralj je obećao dati ruku svoje kćeri komu god to pođe za rukom.

→ metonimija (dio za cjelinu, kćerina ruka umjesto kćeri)

→ konceptualna metafora USPJEH JE KRETANJE (poći za rukom objašnjava se uspjehom, a kada uspijevamo u nečemu, znači da se krećemo s trenutne točke prema naprijed)

l) Kad je pala noć (...)

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (noć se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

lj) Neko je vrijeme radoznalo promatrao, no naposljetku je izgubio strpljenje.

→ konceptualna metafora STREPLJENJE JE PREDMET (predmeti su ti koje se mogu izgubiti)

m) No čim se ispružio, postelja se pomakla. Otklizala je do vrata koja su se širom otvorila, a zatim se skotrljala kroz cijeli dvorac, sve brže i brže.

→ konceptualna metafora POSTELJA JE ŽIVO BIĆE - sva tri primjera (postelja je neživo biće kojem se pridodala ljudska osobina)

n) Čim je to izgovorio, iz mraka u kutu sobe izronio je starac.

→ konceptualna metafora IZNENADNO SE POJAVITI JE IZRONJAVANJE (čovjek se pojavio iznenada iz mraka, a kada čovjek izroni iz vode također se pojavi iznenada)

nj) Trči koliko te noge nose, ali meni nećeš pobjeći!

→ konceptualna metafora DIJELOVI TIJELA SU NOSAČI BRZINE/JAČINE (noge nisu nosači nečega već su dio ljudskoga tijela koji služi za kretanje)

4. VJERNI IVAN (24.-32. str.)

A)Bio jednom star kralj koji se razbolio, a dok je ležao u bolovima, pomisli: „ Ova postelja u kojoj ležim bit će mi samrtna postelja.“

→ konceptualna metafora LOŠE JE DOLJE (ležati označava radnju koja se vrši u vodoravnome položaju (dolje smo kada ležimo), bol se odnosi na nešto loše)

b) Neću ga iznevjeriti i vjerno ću mu služiti, i po cijenu vlastitog života.“

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE TRGOVINA (cijena proizlazi iz djelatnosti trgovine; ono što ima cijenu može se kupiti, s obzirom na to da u ovome kontekstu

život ima cijenu znači da je on proizvod, a proizvod je predmet koji se kupuje prilikom obavljanja djelatnosti trgovine)

c) Vjerni je Ivan dao riječ, a stari je kralj legao natrag na svoje jastuke i umro.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE PREDMET (riječ/obećanje nema fizička svojstva da bi se u doslovnome smislu mogla dati)

d) Teška srca i uz duboke uzdahe, dohvati ključ iz snopa te otvori vrata.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERETI (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret)

e) To bi joj se moglo svidjeti, pa bismo mogli iskušati sreću.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA NA SREĆU (sreća je emocija koja se veže uz život živoga bića, iskušati se odnosi na probati nešto, a to se povezuje s igrom na sreću jer se u igrama na sreću obično pokušava vidjeti hoće li se što dobiti)

f) Mislio je da bi joj to moglo probuditi znatiželju i bio je u pravu.

→ konceptualna metafora ZNATIŽELJA JE ŽIVO BIĆE (buditi se je radnja koju može obavljati ljudsko biće)

g) Reče u sebi: „ On je moj gospodar i spasit ću mu život čak i ako me to bude koštalo vlastitog.“

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE TRGOVINA (glagol koštati odnosi se na to da nešto ima kupovnu/cjenovnu vrijednost i proizlazi iz djelatnosti trgovine, a u ovome kontekstu preslikava se na život)

h) Kralja i kraljicu shrvala je tuga.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (shrvala je glagol koji označava učiniti nekoga nemoćnim, tuga je emocija koja proizlazi iz čovjeka)

5. DVANAESTORICA BRAĆE (33.-39. str.)

a) Ako je dijete koje čekam djevojčica, svi ćete biti pobijeni i pokopani u njima.

→ konceptualna metafora TRUDNOĆA JE ČEKANJE (osoba koja je trudna dijete nosi i čeka porod 9 mjeseci)

b) Svaka djevojčica koja nam se nađe na putu, požalit će.

→ konceptualna metafora LJUDI SU PREPREKE NA PUTU (na putu obično nailazimo na prepreke, djevojčica je živo biće, a živa bića mogu biti i jesu ljudi)

c) Kraljica joj odgovori teška srca.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERETI (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret), SRCE JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (u srcu su pohranjene emocije jednako kao predmeti u spremniku)

d) „Ima“, reče starica, „ali to je tako teško da nikomu ne bi pošlo za rukom.“

→ konceptualna metafora: USPJEH JE KRETANJE (poći za rukom objašnjava se uspjehom, a kada uspijevamo u nečemu, znači da se krećemo s trenutne točke prema naprijed)

e) Tko se ne zna nasmijati, tom savjest nije čista, u to budi siguran.

→ konceptualna metafora LOŠE JE PRLJAVO (čisto se veže uz dobro, nečisto uz loše, ako nije čisto, onda je prljavo)

6. BRATAC I SESTRICA (40.-48. str.)

a) Sestrica kimnu, jer svaka riječ koju je njezin brat izgovorio bila je živa istina.

→ konceptualna metafora ISTINA JE ŽIVO BIĆE (bića mogu biti živa, istina je apstraktan pojam)

b) Bili su tako iscrpljeni, gladni i tužni, i toliko su se bojali tame koja ih je obavijala, da su se uspjeli samo uzverati u šuplje stablo te zaspati.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (obavijati je glagol koji se odnosi na obuhvaćati određen dio; kreće se od vrha prema dnu; dno je dolje)

c) Sestrica se naposljetku pribrala.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (pribirati je glagol koji se u ovome kontekstu koristi za slaganje misli, misli se nalaze u glavi, glava je dio čovjeka; ima li čovjek potrebu za slaganjem misli znači da ima potrebu posložiti svoje psihičko stanje)

d) Kad je počeo padati mrak, otrčao je do kućice i pokucao na vrata.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

e) Kad čujem zvuk roga, osjećam svaku česticu u tijelu kako poskakuje od sreće.

→ konceptualna metafora ČESTICA JE ŽIVO BIĆE (poskakivati je radnja koju mogu vršiti živa bića)

f) Nije mogla odoljeti njegovim molbama i teška je srca otključala vrata.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERET (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret)

7. MATOVILKA (49.-54.str.)

a) Vrt je bio opasan visokim zidom i nitko se nije usuđivao ući, jer pripadao je vrlo moćnoj vještici, koje su se svi bojali.

→ konceptualna metafora GRANICA JE POJAS (visoki zid shvaća se kao granica vrta, glagol opasati znači obujmiti nešto, a pojasom možemo obujmiti)

b) Izgledao je tako svježe, bio je tako zelen da ga je poželjela okusiti i ta je želja rasla iz dana u dan.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU ŽIVO BIĆE (samo živa bića imaju mogućnost rasta)

c) I tako, dok je padao mrak, popeo se preko visokog zida u vještčin vrt, gdje je nabrao rukohvat matovilca.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

d) Zapravo, bio je toliko ukusan da je njezina želja za njim samo narasla te je zamolila muža da ode po još.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU ŽIVA BIĆA (samo živa bića imaju mogućnost rasta)

e) I tako je još jedanput, dok se spuštao mrak, on krenuo preko zida.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

f) Bit će u posve sigurnim rukama, brinut ću se o njemu kao prava majka.

→ metonimija (dio za cjelinu; sigurne ruke umjesto sigurnosti)

g) „E pa,“ pomisli kraljević, „okušat ću i ja sreću.“

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA NA SREĆU (pokušati vidjeti ide li nam možemo u igrama na sreću, ali i u životu)

h) I tako je sutradan, dok je padao mrak, otišao do kule i zazvao (...)

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

i) Matovilku je to očaralo.

→ konceptualna metafora ODUŠEVLJENJE JE MAGIJA (očarati je glagol koji se veže uz pojam magije)

j) Živjeli su kao skitnice: nisu imali novca niti krov nad glavom.

→ metonimija (dio za cjelinu, krov umjesto kuće)

k) Često su bili gladni; zimi su zamalo pomrli od studeni, a ljeti ih je pržilo žarko sunce.

→ konceptualna metafora SUNCE JE KUHINJSKI APARAT (prženje je radnja koja se obavlja pomoću friteze, a friteza je kuhinjski aparat)

l) Kraljević se popeo, no umjesto voljene Matovilke na prozoru je zatekao ružnu staricu, ludu od srdžbe, kojoj su oči bijesno bljeskale dok ga je zasipala pogrdama.

→ konceptualna metafora LJUTNJA JE OLUJA KOJA SE MANIFESTIRA KROZ OČI (bljeskanje se veže uz oluju, a u ovome primjeru objašnjava ljutnju koja se očitava u očima)

8. TRI ŠUMSKA PATULJKA (55.-62. str.)

a) Nije znala gdje bi ih uopće tražila, pa je krenula u šumu, stazom koju nije poznavala, i ubrzo je naišla na kućicu koja joj je dopirala samo do glave.

→ konceptualna metafora PUTOVI SU LJUDI (samo živa bića možemo poznavati)

b) Mislila je samo kako da pastorki zagorča život, a muku joj je uvećalo to što je djevojka iz dana u dan bila sve ljepša.

→ konceptualna metafora UNIŠTAVANJE JE DODATAK JELU (zagorčati se odnosi na stavljanje dodatka u jelo, a u ovome je smislu zagorčavanje zapravo uništavanje)

→ konceptualna metafora MUKA JE TERET KOJI SE POVEĆAVA (teret se može povećati i smanjiti)

c) Dok ronim suze, kralja san uze.

→ metonimija (dio za cjelinu; roniti suze umjesto obilnog plača)

→ konceptualna metafora NESVJESNO JE DOLJE (sanjati je nespvesna radnja, a prema Freudovom prikazu svjesnog i nespvesnog, nespvesno se nalazi dolje)

9. IVICA I MARICA (64.-72.)

a) Na rubu velike šume živio je siromašan drvosječa sa ženom i dvoje djece, dječakom Ivicom i djevojčicom Maricom.

→ konceptualna metafora ŠUMA JE SPREMNIK (spremnik ima rub i može biti velik)

b) Hrane su imali malo, i to za boljih dana, a u zemlji je k tome vladala oskudica i otac često ne bi uspio zaraditi ni za kruh svagdašnji.

→ konceptualna metafora SIROMAŠTVO JE VLADAR (vladari mogu vladati, oskudica je neimaština, neimaština je siromaštvo)

c) Jedne noći, dok su ga u krevetu morile brige zbog neimaštine, uzdahnuo je i rekao ženi: „Što će biti s nama?“

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (kada nas more brige, znači da nas nešto muči i da smo zbog nečega zabrinuti, a to je nešto što označava psihičko stanje koje proizlazi iz čovjeka)

d) Marica je gorko zaplakala.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (nešto gorko možemo osjetiti osjetilom okusa)

e) U cik zore, čak i prije nego što je sunce izašlo, ušla je žena i skinula pokrivače s njihova kreveta.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi ide prema gore, a sunce je izvor svjetlosti)

f) Brže, pokreni te noge.

→ konceptualna metafora: UDOVI SU STROJEVI (pokrenuti možemo stroj, ne udove)

g) Čekaj da izađe mjesec.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi kreće se prema gore, mjesec je noću obasjan svjetlošću)

h) Premekan si, u tome je nevolja.

→ konceptualna metafora BITI DOBAR JE MEKOĆA (mekoća je svojstvo onoga što je meko, meko vežemo uz pojam ugone koja stvara dobar osjećaj)

i) Dotukla ga je prigovaranjem i nije se mogao obraniti; kad jedanput popustiš, moraš popustiti i svaki sljedeći put.

→ konceptualna metafora RASPRAVA JE RAT (dotući nekoga možemo u bitci ili ratu, a prigovaranje se veže uz raspravu)

j) Kad izađe mjesec, vidjet ćemo mrvice i naći ćemo put kući.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi kreće se prema gore, mjesec je noću obasjan svjetlošću)

k) Nakon što je Ivicu i Maricu spremila u krevet, nasmijala se i protrljala kvrgave ruke.

→ konceptualna metafora KREVET JE SPREMNIK (spremiti nešto možemo u spremnik)

l) Patko mala, patkice bijela, kad bi sreću donijeti nam htjela!

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU PREDMETI (predmete možemo donijeti, emocije nemaju tu mogućnost)

lj) Kad su se sigurno dokopali obale, pješice su krenuli dalje.

→ konceptualna metafora KRETANJE PREMA CILJU JE TRUD (dokopati se nečega odnosi se kretanje prema cilju koje zahtjeva trud)

m) Čovjek nije ni na tren okusio sreću otkako je ostavio djecu u šumi.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU HRANA (okusiti možemo hranu, sreća je emocija)

10. TRI ZMIJSKA LISTA (74.-79. str.)

a) Bilo je strašno opasno i njegovi su drugovi svud oko njega padali mrtvi.

→ konceptualna metafora SMRT JE DOLJE (padanje je kretanje prema dolje, kada je čovjek mrtav nalazi se u vodoravnome položaju)

b) Kad je i general pao mrtav, ostatak vojske htio se dati u bijeg.

→ konceptualna metafora SMRT JE DOLJE (padanje je kretanje prema dolje, kada je čovjek mrtav nalazi se u vodoravnome položaju)

→ konceptualna metafora BIJEG JE OBJEKT KOJI SE DAJE (bijeg je radnja koja se ne može doslovno dati, predmeti i objekti su ti koji se daju)

c) I tako je od kralja zatražio njezinu ruku.

→ metonimija (dio za cjelinu; ruka umjesto kćeri)

d) Kralj je dao svoj pristanak i održano je raskošno vjenčanje.

→ konceptualna metafora PRISTANAK JE PREDMET (pristati na nešto je radnja koja se ne može doslovno dati, predmeti i objekti su ti koji se daju)

e) A mladi se vojnik tad sjetio obećanja koje je morao dati i pretrnuo je.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE PREDMET (obećanje je apstraktan pojam koji fizički ne postoji, predmeti su ti koji se mogu dati jer postoje fizički)

f) Kraljevna mu se bacila u naručje, pružio je ruku mladiću i svi su se radovali čudu koje ju je vratilo u život.

→ konceptualna metafora LJUDI SU SPREMNICI (baciti nešto možemo u spremnik, naručje je dio čovjeka)

g) Presušila je u njezinu srcu sva ljubav koju je osjećala prema mužu.

→ konceptualna metafora LJUBAV JE TEKUĆINA (presušiti može rijeka, jezero ili bilo koji drugi oblik tekućine), SRCE JE SPREMNİK ZA EMOCIJE (ljubav predstavlja stvar koja je pohranjena u spremniku, tj. srcu)

h) No kad su se našli na pučini, zaboravila je golemu privrženost koju je mladić pokazao prema njoj, jer osjetila je kako u njoj buja požuda za kapetanom broda.

→ konceptualna metafora POŽUDA JE TEKUĆINA (voda/tekućina može bujati), TIJELO JE SPREMNİK (u spremniku se nalazi nešto što buja, odnosno u tijelu buja požuda)

i) Veslali su danonoćno, uopće se nisu zaustavljali i njihov je čamac letio preko valova tako hitro da su se dokopali obale dan prije.

→ konceptualna metafora ČAMAC JE PTICA (ptice imaju mogućnost letjeti)

→ konceptualna metafora KRETANJE PREMA CILJU JE TRUD (dokopati se nečega odnosi se kretanje prema cilju koje zahtjeva trud)

j) No istina će uskoro izaći na vidjelo.

→ konceptualna metafora VIDJETI JE ZNATI (istina će se vidjeti, pa će se i znati)

11. RIBAR I NJEGOVA ŽENA (80.-90. str.)

a) Prespavajmo, jutro je pametnije od večeri.

→ konceptualna metafora BISTAR UM JE SVJETLOST (jutro se povezuje sa svjetlošću, pamet s bistrim umom)

b) Sunce je upravo izlazilo, i dok je sjedila u krevetu mogla je promatrati vrt i park i planine iza njih.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi ide prema gore, a sunce je izvor svjetlosti)

c) Te krenu teška srca.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERETI (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret), SRCE JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (u srcu su pohranjene emocije jednako kao predmeti u spremniku)

d) Bilo je mučno i koljena su mu klecala, a vjetar je nesmiljeno puhao i nosio lišće sa stabala.

→ konceptualna metafora PRIRODNE POJAVE SU ŽIVO BIĆE (vjetar je prirodna pojava, a nositi nešto odnosi se na glagol koji može vršiti čovjek, odnosno živo biće)

e) Želim biti uzrok suncu i mjesecu da izađu. Ne mogu podnijeti da ih vidim kako izlaze, a da ja nemam ništa s tim.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi ide prema gore, a sunce je izvor svjetlosti i obasjava mjesec)

f) Izletjela je iz kreveta i udarila ga, kolotala očima, a kosa joj se nakostriješila, sva raščupana.

→ konceptualna metafora BRZO KRETANJE JE LET (avioni se kreću brzo jer lete, izletjeti se odnosi na brzo kretanje)

→ konceptualna metafora LJUTA ŽENA JE ŽIVOTINJA (kosa je dio čovjeka, a nakostriješiti se je glagol koji vežemo uz životinje)

h) Bjesnjela je takva oluja da se jedva držao na nogama.

→ konceptualna metafora PRIRODNE POJAVE SU ŽIVO BIĆE (biti bijesan može biti samo živo biće)

→ konceptualna metafora UDOVI SU DRŽAČI (držači nešto drže, na nogama možemo stajati, noge nose naše cijelo tijelo)

i) Kiša mu je šibala lice, vjetar je čupao stabla iz zemlje, kuće su se na sve strane rušile dok su goleme kamene gromade letjele zrakom, otkinute od litica.

→ konceptualna metafora PRIRODNE POJAVE SU ŽIVO BIĆE (živa bića mogu vršiti radnju čupanja)

→ konceptualna metafora PRIRODNE POJAVE SU ŽIVO BIĆE (ptice su živa bića koja mogu letjeti)

12. HRABRI MALI KROJAČ (91.-101. str.)

a) Starica je s mukom dovukla svoju košaru stubama na treći kat.

→ konceptualna metafora MUKA JE TERET (moramo li nešto vući znači da to ima težinu)

b) Vagnula je pekmez gundajući i otišla svojim putem.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE (putovi se vežu uz pojam putovanja, imati svoj put odnosi se na život)

c) I srce mu poskoči od sreće kao repić janjeta.

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (živa bića mogu vršiti radnju poskakivanja), SRCE JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (srce poskakuje od sreće, sreća je emocija koja poskakuje van iz srca, tj. iz spremnika)

d) Odveo je maloga krojača na rub šume, gdje je upravo srušen golem hrast.

→ konceptualna metafora ŠUMA JE SPREMNIK (spremnik može imati rub)

e) Spašavaj živu glavu!

→ metonimija (dio za cjelinu; glava umjesto čovjeka)

f) Uostalom, vlada mir.

→ konceptualna metafora MIR JE VLADAR (vladar može vladati)

g) Spreman sam i voljan ući u kraljevu službu i staviti mu na raspolaganje svu svoju srčanost.

→ konceptualna metafora POMOĆ JE DOSTUPAN OBJEKT (ako je nešto na raspolaganju znači da je dostupno, a ako smo dostupni drugima znači da smo im spremni pomoći)

h) Ili, recimo, izda zapovijedi koje nam nisu po volji, pa mu se pokušamo suprotstaviti?

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (kada nam nešto nije po volji, znači da smo neraspoloženi i nezadovoljni time, a to je psihičko stanje čovjeka)

i) Krojač bi mogao pobiti njega i cijelu vojsku pa sam zasjesti na prijestolje.

→ konceptualna metafora DOBAR STATUS JE UDOBNOST (ako smo na prijestolju znači da imamo dobar status, prijestolje za kralja napravljeno je od udobnog materijala), PRIJESTOLJE JE LOCUS VLADARA (samo vladari mogu sjediti na prijestolju)

j) Dugo mu je trebalo da temeljito razmisli i konačno se dosjetio nečega.

→ konceptualna metafora MISLI SU GRAĐEVINE (razmisliti se odnosi na misao, temeljito na temelj, a da bismo izgradili građevinu potrebni su temelji)

k) Kad su došli do rubu šume, rekao im je (...)

→ konceptualna metafora ŠUMA JE SPREMNIK (spremnik ima rub)

l) Sad si prevršio mjeru!

→ konceptualna metafora PRETJERATI JE PREKORAČITI DOZVOLJENU KOLIČINU (količina ima mjeru, prevršiti je prijeći preko/pretjerati)

lj) Ako mi ne vjerujete otiđite baciti pogled na tijela divova.

→ konceptualna metafora POGLED JE PREDMET (predmete možemo baciti)

13. PEPELJUGA (102.-111. str)

a) Kad je došla zima, snijeg je poput bijela pokrova plegao na grob, a kad je zasjalo proljetno sunce i odagnalo snijeg, bogataš se oženio drugom ženom.

→ konceptualna metafora VRIJEME JE PREDMET KOJI SE KREĆE (zima je godišnje doba koje dolazi nakon jeseni, izmjena godišnjih doba označava radnju kretanja i tijek vremena)

→ konceptualna metafora SNIJEG JE ŽIVO BIĆE (poleći se odnosi na staviti se u ležeći položaj, a to mogu živa bića)

→ konceptualna metafora SUNCE JE ŽIVO BIĆE (odagnati je otjerati od sebe nešto nepoželjno, a to mogu činiti živa bića)

b) Nova je žena imala dvije kćeri. Bile su lijepe, ali srca su im bila tvrda, sebična, bahata.

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (bahatost, tvrdoća i sebičnost osobine su koje karakteriziraju ljude koja su živa bića)

c) Morala se ubijati od posla, od jutra do mraka.

→ konceptualna metafora RAD JE UBOJSTVO (posao je rad, ubijati nešto je činiti ubojstvo)

→ metonimija (od jutra do mraka, umjesto cijeli dan)

d) Jednoga je dana iz kraljevske palače došla pozivnica.

→ konceptualna metafora POZIVNICA JE ŽIVO BIĆE (živa bića mogu dolaziti i odlaziti)

e) Na balu, kraljević nije skidao pogled s nje.

→ konceptualna metafora VIDJETI JE DODIRNUTI (kada nešto skidamo to moramo dodirivati)

f) Kraljević spusti pogled i shvati da su u pravu.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (spustiti možemo ruku ili nogu, pogled se veže uz oči)

14. ZAGONETKA (113.-116. str)

a) Jednoga su dana došli do velike šume, a kad je pala večer, nisu uspjeli naći nikakav zaklon.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (večer se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

b) Kad je pala noć, došli su do gostionice i sluga je gostioničaru dao gavrana da im ga pripremi za večeru.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (noć se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

c) Kraljevića to, međutim, nije zabrinjavalo; njezina čudesna ljepota tako ga je zaslijepila da je bio voljan staviti život na kocku.

→ konceptualna metafora LJEPOTA JE SNAŽNA SILA (snaga ima silu, ljepota je bila toliko snažna da je nekoga zaslijepila)

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA NA SREĆU (kocka se koristi u kockarskim igrama, ovdje se ulaže život)

d) Činilo se da je napokon našla sebi ravna.

→ konceptualna metafora ISTOST JE RAVNA LINIJA (ako je nešto isto znači da se kreće paralelno/ravno bez obzira na svoj oblik)

e) Ovaj je put došla kraljevna glavom.

→ metonimija (dio za cjelinu; glava umjesto cijele osobe)

15. MIŠ, PTICA I KOBASICA (118.-120. str)

a) Dugo su živjeli u sreći, snalazili se onim što su imali, uspijevali čak i ponešto uštedjeti.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU LOKACIJA (sreća je emocija, biti u nečemu je biti u lokaciji)

b) Pa, tko obavlja lavovski dio posla?

→ životinjska metafora

16. CRVENKAPICA (122.-125. str.)

a) Budi na oprezu i ne skreći s puta, da se ne spotakneš.

→ konceptualna metafora OPREZ JE LOKACIJA (na lokaciji možemo biti)

b) U šumi je baš lijepo, šteta je ne uživati u tome.

→ konceptualna metafora UŽIVANJE JE LOKACIJA (šteta je ne biti u tome, veznik u nas upućuje da se odnosi na lokaciju)

c) Crvenkapica je pogledala kamo joj pokazuje, a kad je opazila zrake sunca kako plešu među stablima i kako lijepo cvijeće tamo raste, pomislila je (...)

→ konceptualna metafora SUNCE JE ŽIVO BIĆE (plesanje je radnja koju može vršiti čovjek)

d) Kad ju je progutao, osjetio se sito i zadovoljno, a budući da je krevet bio tako udoban i mek, uvukao se natrag u njega, zaspao tvrdim snom i vrlo glasno zahrkao.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (tvrdoća je svojstvo predmeta, možemo je osjetiti dodirom, dodir je osjetilo)

e) Podigao je pušku na rame, no odmah ju je spustio, jer mu je palo na pamet da je vuk možda pojeo staricu i da bi joj još moglo biti spasa.

→ konceptualna metafora MIŠLJENJE JE KRETANJE (padati označava radnju kretanja, pamet se veže uz misao)

f) Kamenje je bilo tako teško da je ubrzo pao mrtav.

→ konceptualna metafora SMRT JE DOLJE (padanje je kretanje prema dolje, kada je čovjek mrtav nalazi se u vodoravnome položaju)

g) Za dlaku sam se izvukla!

→ konceptualna metafora IZBJEĆI NEVOLJU JE TANKA LINIJA (dlaka je tanka linija, a izvući se znači izbjeći nevolju)

17. BREMENSKI SVIRAČI (128.-131. str.)

a) Nakon što je prevalio komad puta, nabasao je na lovačkoga psa koji je ležao na cesti.

→ metafora (pomak od konkretnog (komad) prema apstraktnom (dio), komad se odnosi na put kao stazu, a dio puta na put kao putovanje)

b) Moj gospodar misli da više nisam ni za što i htio me ubiti, pa sam pobjegao; ali ne znam kako ću drugačije zaraditi za život, a ogladnio sam.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE VRIJEDAN RESURS (zarađujemo da bismo si priuštili nešto vrijedno)

c) „Jao meni“, reče mačak, „u gadnom sam sosu.“

→ konceptualna metafora NEVOLJA JE LOŠ UMAK (sos se odnosi na umak, a gadno ima lošu konotaciju)

d) Na krovu je stajao pjetlić i kukurikao koliko ga grlo nosi.

→ konceptualna metafora DIJELOVI TIJELA SU NOSAČI BRZINE/JAČINE (ne može grlo doslovno nositi, već su nosači ti koji nose)

e) Zapjevali su uglas koliko ih grlo nosi.

→ konceptualna metafora DIJELOVI TIJELA SU NOSAČI BRZINE/JAČINE (ne može grlo doslovno nositi, već su nosači ti koji nose)

f) Kad su se najeli, svladao ih je umor, pa su legli spavati i svatko je pronašao mjesto po svom ukusu.

→ konceptualna metafora BITI POD NEČIJOM KONTROLOM ILI SILOM JE DOLJE (ako nas netko svlada znači da ima kontrolu nad nama, umor se povezuje sa spavanjem, a kada spavamo nalazimo se u vodoravnome položaju)

g) „Neee!“ zavapio je Ljevoruki i otrčao u šumu, u strahu za goli život.

→ okamenjena metafora

h) Još žive tamo, a posljednji koji je ispričao ovu priču još miče usnama.

→ konceptualna metafora POMICANJE DIJELOVA TIJELA JE ŽIVOST (pomicanje dijelova tijela označava svojstvo koje je karakteristično za živu osobu)

18. RASPJEVANA KOST (133.-135. str.)

a) Jednom je u jednoj zemlji mnogima zadavao brige vepar koji je razrovaio mnoge njive, ubijao stoku i svojim zubima deračima oduzimao ljudima život.

→ konceptualna metafora STVARANJE PROBLEMA JE ZADAVANJE MATEMATIČKOG ZADATKA (zadati nekome brige odnosi se na stvaranje problema, a svaki problem zahtijeva rješenje kao primjerice matematički zadatak)

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PREDMET KOJI SE ODUZIMA (oduzeti se mogu predmeti)

b) Naposljetku je kralj oglasio da će onomu tko ubije ili uhvati vepara dati ruku svoje kćeri jedinice.

→ metonimija (dio za cjelinu; ruka umjesto kćeri)

c) Dat ću ti ovo koplje jer si tako bezazlenoga srca.

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (bezazlenost je karakteristika živoga bića)

d) No kad je došao do ruba šume, naišao je na gostionicu u kojoj su se ljudi dobro zabavljali, pili i plesali.

→ konceptualna metafora ŠUMA JE SPREMNIK (spremnik ima rub)

e) Ostali su tamo dok se nije spustila večer pa krenuli zajedno.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (večer se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

f) Baš kad se posve smračilo, došli su do mosta koji je vodio preko potoka.

→ konceptualna metafora MOST JE VODIČ (vodič je osoba koja može voditi nekoga, most je građevina)

g) Kralj je održao riječ.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE DOGAĐAJ (održati riječ odnosi se na obećanje, događaji se mogu održati)

19. VRAG S TRI ZLATNE VLASI (137.-144. str.)

a) Nekoliko dana poslije kralj je glavom došao u selo.

→ metonimija (dio za cjelinu; glava umjesto kralja)

b) A taj je kralj bio zao i proročanstvo mu uopće nije bilo po volji.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (kada nam nešto nije po volji, znači da smo neraspoloženi i nezadovoljni time, a to je psihičko stanje čovjeka)

c) Za to je vrijeme kralj uzeo list papira.

→ okamenjena metafora

d) Dečko je uzeo pismo i zaputio se, no ubrzo se izgubio i kad se spustila večer, on je lutao golemom šumom.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (večer se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

e) Pa da bacimo pogled.

→ konceptualna metafora OČI SU PREDMETI (predmete možemo baciti)

f) Kakva prljava smicalica.

→ konceptualna metafora **PODVALITI NEKOME NEŠTO JE PRLJAV PREDMET** (smicalica je podvala, a predmeti mogu biti prljavi)

g) Čak i razbojnici, inače tako tvrda srca, morali su se sažaliti.

→ konceptualna metafora **EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERETI** (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret)

h) Vođa je uzeo list papira i napisao novo pismo.

→ okamenjena metafora

i) Bojim se da ne mogu.

→ konceptualna metafora **NEMOĆ JE STRAH** (strah je produkt radnje bojati se, a ne možemo li nešto napraviti zbog straha znači da smo nemoćni)

j) Saznat ću, jamčim vam.

→ konceptualna metafora **OBEĆANJE JE PREDMET** (jamčiti nešto je obećati nešto i to povezujemo s nečime što se daje)

k) Kaži ti meni onda, ovo: u parku je stablo koje je nekad rađalo zlatnim jabukama.

→ konceptualna metafora **BILJKE SU LJUDI** (ljudi mogu rađati)

l) Zašto stablo koje je nekoć rađalo zlatnim jabukama ne baca više ni mlado lišće?

→ konceptualna metafora **BILJKE SU LJUDI** (ljudi mogu rađati i bacati)

lj) Sjedni i večeraj, i prestani dizati uzbunu ni zbog čega.

→ konceptualna metafora **UZBUNA JE PREDMET KOJI SE DIŽE** (dizati se mogu predmeti, a uzbuna je apstraktan pojam)

m) A prije mnogo godina rađalo je zlatnim jabukama.

→ konceptualna metafora **BILJKE SU LJUDI** (ljudi mogu rađati)

20. DJEVOJKA BEZ ŠAKA (146.-152. str.)

a) Bio jednom mlinar koji je malo-pomalo tonuo u siromaštvo, sve dok mu nisu ostali samo njegov mlin i lijepo stablo iza njega.

→ konceptualna metafora SIROMAŠTVO JE KRETANJE PREMA DOLJE (tonuti se može samo u smjeru prema dolje, a tonemo li u siromaštvo, krećemo se prema dolje), LOŠE JE DOLJE (siromaštvo je stanje koje doživljavamo kao loše, a tonuti možemo samo kretanjem prema dolje)

b) Nečastivi dođe po nju, oprala se od glave do pete, obukla bijelu haljinu i kredom nacrtala krug na podu oko sebe.

→ metonimija (dio za cjelinu; oprala se cijela)

c) Hodala je cijeli dan i nije se zaustavljala dok nije pao mrak.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

d) Bolje da noćas držim stražu s tobom, ako se to ponovno dogodi.

→ konceptualna metafora STRAŽA JE PREDMET (predmete možemo držati)

e) Sve to vrijeme vrag je motrio na djevojku, odlučan u namjeri da joj razori sreću, pa je sad uzeo pismo i zamijenio ga drugim, u kojemu je pisalo da je kraljica rodila nakazu.

→ konceptualna metafora UNIŠTAVANJE EMOCIJA JE BITKA (sreća je emocija, razoriti je pojam koji se odnosi na uništavanje nečega u bitkama i ratu)

f) Kraljica majka bila je duboko potresena i obuzeo ju je strah kad je pročitala to pismo.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (biti potresen označava psihičko stanje koje se nalazi u čovjeku)

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (strah je psihičko stanje koje proizlazi iz čovjeka)

g) Kad je stara kraljica to pročitala, goroko je zaplakala nad prolijevanjem nevine krvi, no tad joj je nešto palo na pamet i dala je zaklati srnu, iskopala joj oči i odrezala jezik te ih pospremila.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (gorčinaje svojstvo koje možemo spoznati osjetilom okusa)

→ konceptualna metafora UBOJSTVO JE PROLIVENA TEKUĆINA (krv je tekućina, prolijevanje krvi je ubojstvo), metonimija (dio za cjelinu; krv za život)

→ konceptualna metafora MIŠLJENJE JE KRETANJE (padati je kretanje prema dolje, pamet je imati dobru misao)

→ konceptualna metafora NAREDBA JE PREDMET KOJI SE DAJE (naredba se može reći, predmeti se mogu dati)

h) Nisu tu čista posla, nešto je tu zlo.

→ metafora (pomak od konkretnog prema apstraktnom značenju)

i) Kralj je putovao svijetom gotovo sedam godina, pretražio je svaku špilju i štalu, svaki grad i selo, ali od nje ni traga, tako da je već mislio da je umrla.

→ konceptualna metafora IZGUBLJENOST JE BESTRAGA (kada se netko izgubi nije ostavio ništa po čemu bismo ga mogli pronaći)

j) Kao što se zavjetovao, cijelo to vrijeme nije ništa ni jeo ni pio, ali ga je blagonaklonost neba održala na životu.

→ metonimija (nebo umjesto Boga)

k) Težak mi je kamen pao sa srca!

→ konceptualna metafora TEŠKOĆA EMOCIJA JE TERET (težina emocija opisuje se padom teškog kamena, sve ono što je teško čovjeku predstavlja teret)

21. PATULJCI (154.-158. str.)

Priča prva

a) Savjest mu je bila čista.

→ konceptualna metafora SAVJESNOST JE ČISTOĆA (savjesnost vežemo uz nešto dobro, nesavjesnost uz nešto loše, čisto je obično ono što je dobro, prljavo je ono što je loše)

b) U ponoć su se dva gola čovječuljka provukla ispod vrata i skočila na radni stol, gdje su se odmah primili posla.

→ konceptualna metafora OBAVLJATI POSAO JE PREDMET KOJI SE PRIMA (posao je apstraktan pojam, predmeti su ti koji se mogu primiti)

c) Nikad se više nisu vratili, ali postolaru je dobro išlo.

→ konceptualna metafora USPJEŠNOST JE KRETANJE (uspješnost opisuje dobro, a ići je glagol kretanja)

Priča druga

a) Jednoga jutra, baš kad se htjela primiti posla, među smećem je ugledala pismo.

→ konceptualna metafora: OBAVLJATI POSAO JE PREDMET KOJI SE PRIMA (posao je apstraktan pojam, predmeti su ti koji se mogu primiti)

Priča treća

/

22. MLADOŽENJA RAZBOJNIK (159.-163.)

a) Mlinar je razgovarao s njim, nije mu našao zamjerke i obećao ruku svoje kćeri.

→ metonimija (dio za cjelinu; ruka umjesto kćeri)

b) Nešto joj kod njega nije ulijevalo povjerenje.

→ konceptualna metafora POVJERENJE JE TEKUĆINA (tekućina se može ulijevati)

c) U nedjelju je djevojku obuzeo grozan predosjećaj; sve bi joj bilo draže od puta kroz šumu do mladoženjine kuće.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (kada nas obuzme grozan osjećaj, znači da nas je strah, a strah je psihičko stanje koje proizlazi iz čovjeka)

d) Upala si u leglo ubojica.

→ konceptualna metafora NEVOLJA JE DOLJE (upasti u nešto kretanje je prema dolje), LEGLO JE SPREMNIK (u spremnik može upasti nešto)

→ životinjska metafora (može biti leglo zmija, ptica, itd.)

e) Tiho su se popele, otvorile vrata i izjurile koliko ih noge nose.

→ konceptualna metafora DIJELOVI TIJELA SU NOSAČI BRZINE/JAČINE (nosači mogu nešto nositi, noga je dio tijela na koji se čovjek oslanja, nosi samoga sebe)

f) Hodala sam šumom, kad sam naišla na kuću utonulu u mrak.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mrak se opisuje kao nešto što tone, a ono što tone završi dolje)

g) Mlinar je pozvao svu rodbinu i prijatelje, a taj naočiti i srdačni muškarac, ostavio je na njih jak dojam.

→ konceptualna metafora DOJAM JE PREDMET KOJI SE OSTAVLJA (dojam je apstraktan pojam, predmeti su ti koji se mogu ostaviti)

23. KUMA SMRT (164.-167. str.)

a) Prvi je naišao Bog glavom i bradom.

→ metonimija (dio za cjelinu; dio tijela umjesto osobe)

b) Ali pazi: daš li travu bilo kome tko meni pripada, nešto će te gadno snaći.

→ konceptualna metafora NEVOLJA JE BIĆE KOJE SE KREĆE (kada nas nešto gadno snađe, znači da nas je snašla nevolje, ako nas nešto snađe, znači da nas je sustigla nevolja, a sve što nas može sustići se kreće)

c) Možda mi progleda kroz prste.

→ konceptualna metafora VIDJETI JE ZNATI (progledati kroz prste ima značenje zanemariti nešto, ono što smo zanemarili pravimo se da ne znamo, ako ne znamo, nismo vidjeli, ako znamo, vidjeli smo)

d) Ovaj put ću ti progledati kroz prste.

→ konceptualna metafora VIDJETI JE ZNATI (progledati kroz prste ima značenje zanemariti nešto, ono što smo zanemarili pravimo se da ne znamo, ako ne znamo, nismo vidjeli, ako znamo, vidjeli smo)

e) No ovaj je put svoju kumu jedva vidio, jer nakon samo jednog pogleda na kraljevino lice nije znao za sebe.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA (ne znati za sebe znači biti izgubljen, izgubljenost je psihičko stanje koje proizlazi iz čovjeka)

f) Liječnik se smjesta srušio na zemlju, jer bio je isti kao i svi drugi; pao je Smrti u ruke.

→ konceptualna metafora SMRT JE DOLJE (padanje je kretanje prema dolje, kada je čovjek mrtav nalazi se u vodoravnome položaju)

24. BOROVIKA (169.-179. str.)

a) Kako je to izgovorila, laknulo joj je oko srca i preplavila ju je sreća

→ konceptualna metafora OLAKŠANJE JE MAKNUTI TERET (laknuti se odnosi na olakšanja, olakšanje predstavlja micanje tereta)

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU POPLAVA (sreća je emocija, preplaviti može tekućina, odnosno poplava)

b) Pet je mjeseci prošlo i žena je stala pod borovicu, koja je tako slatko zamirisala da je ženi poskočilo srce u grudima.

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (poskočiti je radnja koju može vršiti živo biće)

c) Kad je ugledala dijete, srce joj nije moglo podnijeti toliku sreću i umrla je.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU TERET (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne emocije koje nam mogu predstavljati teret)

d) Muž ju je u gorkim suzama pokopao ispod borovice.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (gorko možemo osjetiti osjetilom okusa)

e) Nakon nekog vremena njegova je patnja donekle jenjala i, premda je i dalje plakao, ne tako gorko kao prije.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (gorko možemo osjetiti osjetilom okusa)

f) Druga je žena voljela svoju kćer, no svaki put kad bi joj pogled pao na dječaka, osjetila bi kako joj se srce grči od mržnje.

→ konceptualna metafora OČI SU PREDMET (predmeti su ti koji mogu pasti)

→ konceptualna metafora MRŽNJA JE BOLEST (grčenje predstavlja loše fizičko stanje, a loše fizičko stanje je bolest)

g) Vrag je ušao u nju i nije joj dao da misli na išta drugo.

→ konceptualna metafora ZLO JE PROSTORIJA (vrag se odnosi na zlo, a u prostoriju možemo ući)

h) Pritom se među granam skupila zlatna maglica, da bi suknila uvis poput plamena, a iz srca plamena poletio je visoko u zrak prelijep ptić i veselo zacvrkutao.

→ antropomorfna metafora (srce je dio čovjeka)

i) Cvokoćem zubima, a u venama mi gori.

→ konceptualna metafora LJUTNJA JE HLADNOĆA (cvokoćemo kada nam je hladno)

→ konceptualna metafora LJUTNJA JE VATRA (vatra može gorjeti)

j) U glavi joj je tutnjilo, a iza vjeđa su joj plamtjele i bljeskale munje.

→ konceptualna metafora LJUTNJA JE OLUJA/LJUTNJA JE VATRA (glagol plamtjeti vezujemo uz vatru, a munje i tutnjavu uz oluju)

k) Skočila je na noge, a kosa joj se nakostriješila.

→ konceptualna metafora LJUTA ŽENA JE ŽIVOTINJA (kosa je dio čovjeka, a radnju nakostriješiti se mogu vršiti samo životinje)

25. TRNORUŽICA (181.-185. str.)

a) No koliko god oni to željeli, koliko god se molili, koliko god skupo plaćali liječenje i pazili na prehranu, dijete nikako da dobiju.

→ konceptualna metafora TRUDNOĆA JE DOBITAK (nešto što se dobije je dobitak)

b) Prije nego što prođe godina dana, na svijet ćeš donijeti djevojčicu.

→ konceptualna metafora TRUDNOĆA JE PROCES KOJIM SE NEŠTO DONOSI (ne donosi se doslovno, već se rađa, a trudnoća je proces koji završava rađanjem)

c) U želji da zaštiti kćer, kralj je izdao zapovijed da se spale sva vretena u zemlji.

→ konceptualna metafora ŽELJA JE LOKACIJA (u lokaciji se može biti, želja je apstraktan pojam)

→ konceptualna metafora ZAPOVIJED JE PREDMET KOJI SE DAJE (izdati nešto odnosi se na davanje, a zapovijed nije konkretan pojam)

d) Njihove sluge i pobočnici također su pali u san.

→ konceptualna metafora NESVJESNO JE DOLJE (san je nespvesna radnja, a prema Freudovom prikazu svjesnog i nespvesnog, nespvesno je dolje)

e) Naravno da kraljević nije to znao, ali krenuo je hrabra srca.

→ antropomorfna metafora (hrabrost je ljudska osobina)

26. SNJEGULJICA (187.-199. str.)

a) Od zavisti joj se uzburkalo u utrobi...

→ konceptualna metafora ZAVIST JE NEMIRNA TEKUĆINA (uzburkati je glagol koji znači uznemiriti se na površini, tekućina ima površinu)

b) Od tog trenutka, dovoljan joj je bio jedan pogled na Snjeguljicu da osjeti kako joj se srce steže od zlobe.

→ konceptualna metafora ZLO JE STEZNIK (steznik je predmet koji steže)

c) Oh, molim vas, dragi lovče, poštedite mi život! Pobjeći ću duboko u šumu i nikad se više neću vratiti kući, časna riječ!

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE VRIJEDAN RESURS (poštedjeti je glagol koji označava sačuvati koga, s obzirom na to da je život apstraktan pojam, on se opisuje kao vrijedan resurs jer sve što ima vrijednost trebamo čuvati)

→ antropomorfna metafora (časnost je ljudska osobina)

d) „Ionako će je začas pojesti divlje zvijeri“, rekao je u sebi, no već i od pomisli da je ne mora on ubiti osjetio je kao da mu je pao kamen sa srca.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERETI (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret)

e) Časna riječ!

→ antropomorfna metafora (časnost je ljudska osobina)

f) Raspitali su se odakle je, kako je pronašla put do njihove kolibe i slično, a ona im je ispričala kako ju je maćeha pokušala ubiti, kako joj je lovac poštedio život i kako je ona onda u strahu bježala kroz grmlje i trnje sve dok nije naišla na njihovu kolibu.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PREDMET KOJI SE ČUVA (poštedjeti je glagol koji označava sačuvati koga, s obzirom na to da je život apstraktan pojam, on se opisuje kao predmet jer predmet možemo čuvati), ŽIVOT JE VRIJEDNOST (sve što ima vrijednost treba se čuvati)

→ konceptualna metafora STRAH JE LOKACIJA (u lokaciji možemo biti)

g) Upamti, moraš biti na oprezu!

→ konceptualna metafora OPREZ JE LOKACIJA (u lokaciji možemo biti)

h) Kad je kraljica to čula, srce joj je gadno poskočilo.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU ŽIVA BIĆA (poskočiti je radnja koju mogu vršiti samo živa bića)

i) Uostalom, sigurna sam da nitko ne bi zamjerio da baciš pogled.

→ konceptualna metafora OČI SU PREDMET (pogled se ostvaruje kroz oči, a predmeti su ti koje možemo baciti)

j) Rekli su joj da će biti u redu, ali pamet u glavu i nek ih poslušaj.

→ konceptualna metafora GLAVA JE SPREMNIK (glava se opisuje kao spremnik u koji se stavlja pamet)

k) Tad se uspravila, koliko god je visoka, a iz očiju su joj frcale iskre.

→ konceptualna metafora LJUTNJA JE VATRA/OČI SU SPREMNICI EMOCIJA (frcati iskre veže se uz vatru, a kroz oči se mogu manifestirati emocije)

l) (...) ali da je to učinio, da je samo malo gricnuo, smjesta bi pao mrtav.

→ konceptualna metafora SMRT JE DOLJE (padanje je kretanje prema dolje, kada je čovjek mrtav nalazi se u vodoravnome položaju)

lj) Ako zavidno srce uopće može naći spokoj, njezino tada jest.

→ antropomorfna metafora (zavidnost je ljudska osobina)

m) Kraljica je od užasa ostala bez daha.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNI UČINAK JE BOLEST (ostajanje bez daha vezuje se uz bolest, a ostajanje bez daha rezultat je užasa)

n) A zlu su kraljicu prisilili da stane u njih i pleše, sve dok nije pala mrtva.

→ konceptualna metafora SMRT JE DOLJE (padanje je kretanje prema dolje, kada je čovjek mrtav nalazi se u vodoravnome položaju)

27. CVILIDRETA (201.-204. str.)

a) I kako bi ostavio dojam na njega (...)

→ konceptualna metafora DOJAM JE PREDMET (dojam je apstraktan pojam, predmeti su ti koji se mogu ostaviti)

b) Ako do sutra ujutro od sve ove slame ne ispredeš zlato, čeka te smrt!

→ konceptualna metafora SMRT JE ŽIVO BIĆE (samo živo biće može vršiti radnju čekanja, smrt je apstraktan pojam)

c) Primio se posla i radio tako hitro da mu je jedva vidjela ruke.

→ konceptualna metafora POČETAK RADA JE PREDMET KOJI SE PRIMA (primiti se nečega ovdje označava početak, a predmeti su ti koji se mogu primiti)

d) Čovječuljak je tad otišao bez riječi.

→ konceptualna metafora RIJEČI SU PREDMET (možemo otići bez nečega što je konkretno, a ne apstraktno)

e) Kad je sunce izašlo, došao je kralj i otključao vrata.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi ide prema gore, a sunce je izvor svjetlosti)

f) Da si sve ovo isprela preko noći ili ode glava!

→ metonimija (dio za cjelinu, glava umjesto osobe)

28. ZLATNA PTICA (206.-214. str.)

a) Dat ću ti savjet.

→ konceptualna metafora SAVJET JE PREDMET KOJI SE DAJE (savjet je apstraktan pojam, predmeti su ti koji se mogu dati)

b) Kako glupa životinja može dati bilo kakav savjet?

→ konceptualna metafora SAVJET JE PREDMET KOJI SE DAJE (savjet je apstrakta pojam, predmeti su ti koji se mogu dati)

c) I dok se spuštala večer, došao je do sela.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (večer se opisuje kao nešto što se spušta, a ono što se spušta završi dolje)

d) Ušao je, prepustio se zabavi i zaboravio sve osim vlastitog užitka.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE ZABAVA (prepustiti se nečemu označava stanje uživanja, zabave, a sve je to dio života)

e) Prošlo je još neko vrijeme, a onda je najmlađi kraljević upitao smije li on otići i okušati sreću.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA NA SREĆU (okušati se u nečemu odnosi se na to vidjeti ide li u dobrome smjeru, to se obično pokušava u kockarskim igrama)

f) A ako mi sjedneš na leđa, odnijet ću te u selo dok si okom trepnuo.

→ metonimija (radnja umjesto vremena; treptaj oka za jedan trenutak)

g) Pomoći ću ti na sljedećoj dionici puta.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE (dionica se odnosi na dio puta, a ovdje put predstavlja život)

h) Međutim, mladi se kraljević na prvi pogled svidio kralju te zemlje, koji je rekao da će mu poštedjeti život pod jednim uvjetom.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE VRIJEDAN RESURS (poštedjeti je glagol koji označava sačuvati koga, s obzirom na to da je život apstraktan pojam, on se opisuje kao vrijedan resurs jer sve što ima vrijednost trebamo čuvati)

i) Kraljević je krenuo u potragu, ali nije polagao velike nade u uspjeh.

→ konceptualna metafora NADA JE PREDMET KOJI SE POLAŽE (položiti se može nešto konkretno primjerice vijenac, a nada je apstraktan pojam)

j) Kraljević je ušao u staju i našao zlatnog konja, tako sjajnog da je morao zakloniti pogled.

→ konceptualna metafora OČI SU PREDMET (predmete možemo zakloniti)

k) Ali i kralj iz tog dvorca poštedio mu je život.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE VRIJEDAN RESURS ((poštedjeti je glagol koji označava sačuvati koga, s obzirom na to da je život apstraktan pojam, on se opisuje kao vrijedan resurs jer sve što ima vrijednost trebamo čuvati)

l) I tako je još jednom kraljević krenuo teška srca.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNE TEŠKOĆE SU TERETI (srce je spremnik emocija zbog čega iz njega mogu proizaći razne negativne emocije koje nam predstavljaju teret), SRCE JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (u srcu su pohranjene emocije jednako kao predmeti u spremniku)

lj) Ukloni je za sedam dana i kraljevna je tvoja, inače, ode glava.

→ metonimija (dio za cjelinu, glava za život)

m) Stao je i pogledao što je napravio i srce mu je palo u pete.

→ konceptualna metafora LOŠE JE DOLJE (srce se vezuje uz emocije koje mogu biti dobre i loše, nešto što pada kreće se prema dolje i označava nešto loše)

n) Svidjelo se to meni ili ne, riječ ću održati.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE DOGAĐAJ (događaji se mogu održati)

nj) Čudne li životinje, što njemu pada na pamet!

→ konceptualna metafora MIŠLJENJE JE KRETANJE (padanje označava kretanje, a pamet se povezuje s mišljenjem)

o) Sjedio je na dnu i razbijao glavu kako da izađe, ali ničemu se nije uspio domisliti.

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA (um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; ne razbijamo doslovno glavu već mislimo, a misao se rađa u glavi)

29. NIŠGAZDA (216.-223. str.)

a) Tamni su se oblaci skupljali na nebu, vjetar je sve jače puhao i tek što je umotao gavrana, srušio se pljusak.

→ konceptualna metafora OBLACI SU PREDMET (predmeti se mogu skupljati, oblaci su pojava)

→ konceptualna metafora VREMENSKA NEPOGODA JE GRAĐEVINA (srušiti se mogu građevine)

b) Žena koja ga je držala na oku, pomisli da je sigurno umoran, a kako se Nišgazda nije ni pomaknuo, bila je uvjeren da je zaspao.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (ruke su udovi pomoću kojih nešto možemo držati)

c) Zato je Nišgazda viknuo koliko ga grlo nosi: „Ne, neću!“

→ konceptualna metafora DIJELOVI TIJELA SU NOSAČI BRZINE/JAČINE (nosači su ti koji nešto mogu nositi, noge su nosači čovjekova tijela)

30. SVEKRZNA (225.-231. str.)

a) Dugo je kralj bio neutješan i nije mogao ni zamisliti da bi uzeo drugu ženu.

→ konceptualna metafora BRAK JE RESURS (resursi se mogu uzimati i davati, žena se zamjenjuje drugom ženom, uzima se novi resurs)

b) Glasnici su se vratili kući praznih ruku.

→ metonimija (dio za cjelinu; prazne ruke umjesto predmeta)

c) U nadi da će dobiti na vremenu, rekla je (...)

→ konceptualna metafora VRIJEME JE DOBITAK (dobitak je ono što se dobije)

d) No kralj je bio tako lud od ljubavi da ga ništa nije moglo zaustaviti.

→ konceptualna metafora LJUBAV JE BOLEST (ludost je psihička dijagnoza, odnosno bolest)

e) Shvatila je da nema nade i da joj je jedini izlaz u bijegu.

→ konceptualna metafora BIJEG JE IZLAZ (pobjeći znači izaći iz nečega/neke situacije)

f) Sunce je izašlo, a ona je još spavala.

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE (nešto što izlazi ide prema gore, a sunce je izvor svjetlosti)

g) Ah, ljupka moja kraljevno, na što si to spala!

→ konceptualna metafora LOŠE JE DOLJE (padati je smjer kretanja prema dolje, spasti na nešto je spustiti se nisko, odnosno loše)

h) Kad ju je kralj ugledao, kao da mu je grom ošinuo srce.

→ konceptualna metafora LJUBAV JE OLUJA (srce predstavlja ljubav, grom oluju)

i) Kralj je pronašao kalem, ali nije gubio vrijeme na kuhara, nego je odmah poslao po Svekrznu.

→ konceptualna metafora VRIJEME JE VRIJEDAN RESURS (resursi se mogu gubiti)

31. JORINDA I JORIGEL (233.-236. str.)

a) Sjela bi na sunce i uzdisala, a uzdisao je i Joringel.

→ konceptualna metafora SUNCE JE PREDMET (na predmetima se može sjediti)

b) Kad sunce još nije sasvim zašlo (...)

→ konceptualna metafora SVJETLOST JE GORE/TAMA JE DOLJE (zalaženje sunca opisuje se kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

c) Nije dugo prošlo, a starica se vratila praznih ruku.

→ konceptualna metafora VRIJEME JE KRETANJE PREMA NAPRIJED (vrijeme je pojam koji prolazi, kada nešto prolazi kreće se prema naprijed)

→ metonimija (dio za cjelinu; prazne ruke umjesto predmeta)

d) „Kad mjesečina padne u košaru, Zakijele, oslobodi ga.“

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (mjesečina se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

e) Slušala je ona njega, ali ostavila ga je u suzama.

→ konceptualna metafora REZULTAT EMOCIJA JE LOKACIJA (suze su rezultat tuge, ostaviti nekoga u nečemu je ostaviti ga u lokaciji)

f) Našao je posao kao pastir i zato se ondje dugo zadržao.

→ konceptualna metafora POSAO JE PREDMET KOJI SE NALAZI (nalaziti se mogu samo predmeti)

g) Kad se ujutro probudio, smijesta je krenuo u potragu za cvijetom iz svoga sna.

→ konceptualna metafora POTRAGA JE PUTOVANJE (krenuti negdje odnosi se na krenuti na neki put)

h) Tamo je bila njegova Jorinda, lijepa kao i prije, bacila mu se oko vrata i čvrsto ga zagrlila.

→ konceptualna metafora ZAGRLJAJ JE LOKACIJA (baciti se možemo u nešto)

32. ŠESTORICA OBIŠLA SVIJET (237.-242. str.)

a) Borio se u ratu i pokazao hrabrost.

→ konceptualna metafora HRABROST JE VRLINA KOJA SE POKAZUJE (hrabrost je vrlina koja se često pokazuje drugima)

b) Nisu prešli velik komad puta kad su spazili lovca kako kleči na jednom koljenu i nišani, ali nisu uspjeli vidjeti u što.

→ metafora (pomak od konkretnog (komad) prema apstraktnom (dio) puta)

c) Nije bilo ni daška vjetra.

→ konceptualna metafora PRIRODNE POJAVE SU ŽIVO BIĆE (dah je tjelesna pojava koju proizvode živa bića)

d) No izgubi li utrku, izgubit će i glavu.

→ metonimija (dio za cjelinu, glava za život)

e) Nigdje se ne zadržavaj. Sjeti se, i tvoja je glava u pitanju.

→ metonimija (dio za cjelinu, glava za život)

f) I sve bi bilo izgubljeno, da lovac nije slučajno stajao na zidinama dvorca i sve motrio svojim oštrim okom.

→ konceptualna metafora IMATI DOBAR VID JE OŠTRINA (glagol motriti je gledati, oštrina je dobro svojstvo nečega)

g) Kralju uopće nije bilo po volji da mu kći ne završi s običnim vojnikom, a kćeri se to sviđalo još manje.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA SVOJA PSIHIČKA STANJA ((kada nam nešto nije po volji, znači da smo nerasploženi i nezadovoljni time, a to je psihičko stanje čovjeka)

h) Stoga je razbijao glavu i konačno pomislio da je našao način da ih se riješi.

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; ne razbijamo doslovno glavu već mislimo, a misao se rađa u glavi)

i) Gle, ti si svjetski čovjek i zato budimo otvoreni.

→ konceptualna metafora ISKRENOST JE OTVOREN PUT (ako smo otvoreni prema drugima znači da smo iskreni)

j) Bila je to kap koja je prelila čašu.

→ konceptualna metafora POSLJEDICA JE TEKUĆINA (kap je uzrokovala prelijevanje tekućine)

33. KOCKAR IVO (244.-247. str.)

a) Bio jednom čovjek po imenu Ivo koji je bio lud za kockanjem toliko da su svi koji su ga poznavali zvali kockar Ivo.

→ konceptualna metafora IGRA NA SREĆU JE BOLEST (ludost je psihička dijagnoza, kockanje je igra na sreću)

b) Ne, časna riječ!

→ antropomorfna metafora (časnost je ljudska osobina)

c) Pa Gospod Bog i sveti Petar pođoše svojim putem.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE (put se odnosi na pojam putovanja, a u životu svatko može imati svoj put kojim ide)

d) Sveti Petar držao ga je na oku i rekao (...)

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (na rukama/dlanu možemo držati nešto)

e) Hajde, briši odavde!

→ konceptualna metafora BJEŽATI JE BRISATI (kada nešto brišemo to nestaje, a kada bježimo, nestajemo za nekoga tko nas želi uhvatiti)

f) No čim se našao unutra, Ivo je opet počeo kockati i uskoro se dizala takva graja povika i svađa među žiteljima raja da anđeli nisu moгли čuti vlastite misli.

→ konceptualna metafora NEVOLJA JE SPREMNIK (nešto se nalazi u nečemu)

→ konceptualna metafora POVISITI GLAS JE TERET KOJI SE DIŽE (tereti se mogu dizati, glas se može povisiti)

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (povezuje se osjet sluha s mislima)

34. RASPJEVANA SKAKUTAVA VUGA (249.-255. str.)

a) Slučaj je htio da put vodi kroz šumu nasred koje se uzdizao veleban dvorac.

→ konceptualna metafora STJECAJ OKOLNOSTI JE ŽIVO BIĆE (slučaj je opisan kao stjecaj okolnosti, osobe mogu biti vodiči stoga su vodiči živa bića)

b) Poštedite nam život i dat ću vam zlata.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE VRIJEDAN RESURS (poštedjeti je glagol koji označava sačuvati koga, s obzirom na to da je život apstraktan pojam, on se opisuje kao vrijedan resurs jer sve što ima vrijednost trebamo čuvati)

c) Čovjek se dao nagovoriti.

→ konceptualna metafora NAGOVOR JE PREDMET (predmeti se mogu dati)

d) Kad je vidjela da joj je donio raspjevanu, skakutavu vugu, bila je izvan sebe od radosti.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (biti izvan znači nalaziti se izvan nekog spremnika, u ovome slučaju čovjek sprema radost koja je emocija)

e) Najdraži oče, moramo održati obećanje.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE DOGAĐAJ (događaji se mogu održati)

f) (...) sve dok nije pala noć.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (noć se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

g) Gle, dat ću ti savjet.

→ konceptualna metafora SAVJET JE PREDMET KOJI SE DAJE (savjet je apstraktan pojam, predmeti su ti koji se daju)

h) Kraljević je odmah prepoznao glas voljene žene i primio ju je u naručje.

→ konceptualna metafora ZAGRLJAJ JE SPREMNIK (u spremnike se nešto prima)

35. GUŠČARICA (256.-262. str.)

a) (...) jer iz sveg srca je voljela kćer.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU SPREMNICI (iz svega srca odnosi se na popunjeni kapacitet, a popunjeni kapacitet odlika je spremnika)

b) Da ti majka za ovo zna, srce bi joj puklo.

→ konceptualna metafora SRCE JE PREDMET KOJI MOŽE PUKNUTI (srce je mišić, predmeti su ti koji mogu puknuti), SRCE JE SPREMNIK (spremnik kada popuni svoj kapacitet može puknuti)

c) Projahale su još nekoliko milja, ali bio je vruć dan, sunce je pržilo i začas je opet ožednjela.

→ konceptualna metafora SUNCE JE KUHINJSKI APARAT (prženje je radnja koja se obavlja pomoću friteze koja je kuhinjski aparat)

d) Što je on dulje bio na životu, to je veća opasnost bila da će istina izaći na vidjelo.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE (život jednako kao i putovanje ima svoj vijek i tijek trajanja)

→ konceptualna metafora VIDJETI JE ZNATI (istina će se vidjeti, pa će se i znati)

e) Kad se spustila večer, potjerali su svoje jato natrag kući.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (večer se opisuje kao nešto što se spušta, a ono što se spušta završi dolje)

f) Ni za što na svijetu ne bi pogazila danu riječ.

→ konceptualna metafora NE ODRŽATI OBEĆANJE JE PROMETNA NESREĆA (pogaziti nekoga posljedica je prometne nesreće)

g) Tako ćeš održati riječ, a istodobno olakšati dušu.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE DOGAĐAJ (događaji se mogu održati)

→ konceptualna metafora LJUDI SU SPREMNICI ZA EMOCIJE (olakšanje predstavlja emociju, olakšati se odnosi na isprazniti, a isprazniti možemo dušu koja je dio čovjeka)

h) Na čelu stola sjedio je kraljević (...)

→ antropomorfna metafora (čelo je dio ljudskoga tijela)

36. MEDVJEĐA KOŽA (263.-268. str.)

a) Dobro mu je išlo, no kad je potpisan mir, otpustili su ga.

→ konceptualna metafora MIR JE SLUŽBENI DOKUMENT (službeni dokumenti se potpisuju)

b) Roditelji su mu bili mrtvi, više nije imao dom i zato je otišao k braći i zamolio da živi s njima dok ne izbije novi rat.

→ konceptualna metafora RAT JE BILJKA (biljke izbijaju iz zemlje)

c) No njegova su braća bila tvrda srca.

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (tvrdoća je svojstvo koje možemo spoznati osjetilom dodira)

d) Ako je to na kocki, ja ne želim imati ništa s tim.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA (kocka se koristi u kockarskim igrama)

e) Na ratištu je gledao smrti u oči.

→ konceptualna metafora SMRT JE ŽIVO BIĆE (smrt je apstraktan pojam, živa bića imaju oči)

f) Uvijek je uspijevaao naći krov nad glavom.

→ metonimija (dio za cjelinu; krov umjesto kuće)

g) Medvjeda Koža bio je čovjek dobra srca i htio pomoći, pa je otvorio vrata i ugledao starca kako gorko plače i udara šakom o šaku.

→ antropomorfna metafora (dobrota je ljudska osobina, srce je dio čovjeka)

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (gorčina je svojstvo koje možemo spoznati osjetilom okusa)

h) Kako se činilo, postupno je izgubio sav svoj novac i sad je sa svojim kćerima bio na rubu da umre od gladi.

→ metonimija (uzrok za posljedicu; glad za smrt)

i) Ako si mu obećao nevjestu, spremna sam održati riječ koju si dao.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE PREDMET (održati riječ je obećanje, a predmeti su ti koji se mogu davati)

j) Šteta što je Medvjedoj Koži lice bilo prekriveno bradom i prljavštinom, jer inače bi otac i kći vidjeli kako u je radosno srce poskočilo na te riječi.

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (živa bića mogu biti radosna, a skakanje je radnja koju također samo živa bića mogu vršiti)

k) Ali najmlađa mu je kći sjedila nasuprot, nije podizala pogled i nije prozborila ni riječ.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (ruke i noge su udovi koje možemo podizati i spuštati)

37. DVA SUPUTNIKA (270.-281. str.)

a) Hajde, jednom ljutom speru ljutnju.

→ konceptualna metafora LJUTNJA JE TEKUĆINA KOJA SE MOŽE ISPRATI DRUGOM TEKUĆINOM (jednom ljutom odnosi se na jednom rakijom, rakija je tekućina, tekućinom se može nešto isprati)

b) Postolar je strusio pola boce, pa se i njemu počelo u očima razvedravati.

→ konceptualna metafora ZNANJE JE GLEDANJE/OČI SU SPREMNICI EMOCIJA (razvedravati označuje raščišćavanje nečega što je loše, postaje nam nešto jasnije, ono što nam postaje jasnije to znamo, a to se manifestira kroz oči)

c) Ali na opaku žeđ se baš i ne troše riječi.

→ antropomorfna metafora (opakost je ljudska osobina)

→ konceptualna metafora RIJEČI SU RESURS (resursi se mogu trošiti)

d) To je i meni bilo na umu.

→ konceptualna metafora UM JE LOKACIJA (biti negdje je biti na lokaciji)

e) To je bilo načelo kojim se vodio.

→ konceptualna metafora OSOBNI STAV JE KRETANJE PREMA NAPRIJED (načelo je stav, voditi je radnja koja se obavlja kretanjem prema naprijed)

f) Samo se vukao naprijed s kruhom, koji mu je bio sve teži teži na leđima, dok mu se znoj nije slijevao niz kiselo i smrkuto lice.

→ konceptualna metafora LICE JE SPREMNIK EMOCIJA (na licu se manifestiraju emocije),

→ sinestezijska ili osjetilna metafora (kiselost je svojstvo koje možemo spoznati osjetilom okusa),

→ metafora – smrkuto lice (pomak od konkretnog prema apstraktnom značenju)

g) Ptice koje ujutro prerano zapjevaju jastreb ulovi prije nego padne noć.

→ konceptualna metafora TAMA JE DOLJE (noć se opisuje kao nešto što pada, a ono što pada završi dolje)

h) Eto, sad si u nevolji, a sam si je navukao sebi na vrat.

→ konceptualna metafora IZAZVATI NEVOLJU JE ODIJEVANJE (odjeća se navlači)

i) Postolar uopće nije mario za te priče o Bogu, on je odavno izbacio Boga iz svoga srca.

→ konceptualna metafora SRCE JE SPREMNIK (izbaciti nekoga možemo iz spremnika)

j) Srce mu je poskočilo od radosti.

→ konceptualna metafora SRCE JE ŽIVO BIĆE (radost je emocija, a poskočiti radnja koja karakterizira živo biće)

k) Ako mi poštediš život, sigurno ću ti biti korisna na neki drugi način.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE VRIJEDAN RESURS (poštedjeti je glagol koji označava sačuvati koga, s obzirom na to da je život apstraktan pojam, on se opisuje kao vrijedan resurs jer sve što ima vrijednost trebamo čuvati)

l) Osjetit ćeš kako ti deset tisuća užarenih igli bode kožu.

→ metonimija (dio za cjelinu; igle umjesto pčela)

lj) Bio je majstor u svom poslu, tako da nije dugo trebalo da dođe na glas.

→ konceptualna metafora ČUTI JE ZNATI (kada nešto dođe na glas, znači da se za to zna)

m) Ne, glava mi se od očaja tako objesila.

→ konceptualna metafora GLAVA JE PREDMET (predmeti se mogu objesiti)

n) Ovaj je put ulog bio njegov život i nije mogao zaustaviti suze što su mu tekle niz obraze.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA NA SREĆU (ulaže se u igrama na sreću, a ovdje se uložio život)

→ konceptualna metafora PLAKANJE JE VODA KOJA TEČE (suze su tekućina koja se kreće, a kretanje tekućine je tečnost)

nj) Ovaj put je zli postolar, bacio svoj proračunati pogled na kraljevsku obitelj.

→ konceptualna metafora POGLED JE PREDMET (predmete možemo baciti), antropomorfna metafora (proračunatost je ljudska osobina)

o) Svašta bih učinio da se oženim njome, ali ovo je i za mene prevelik zalogaj.

→ konceptualna metafora: IDEJE SU HRANA (zalogaj je dio hrane)

p) Uvijek je govorila da tko vjeruje u Boga ne može propasti, tako dugo dok ga služi sreća, to jest.

→ konceptualna metafora SREĆA JE SLUGA (sluga može služiti nekome)

38. IVO JEŽ (283.-288. str.)

a) Bio jednom seoski gazda koji je imao novca i zemlje koliko mu duša želi.

→ konceptualna metafora BOGATSTVO JE VIŠE (imati novac odnosi se na bogatstvo, biti bogat u odnosu biti siromašan je više na skali)

b) Seljaku je bilo drago što će ga se riješiti.

→ konceptualna metafora UKLONITI NEKOGA/NEŠTO JE MATEMATIČKI ZADATAK (matematički/problemski zadaci se rješavaju)

c) Sjeo je na granu, držao svinje na oku i učio svirati gajde.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (udovima možemo nešto držati)

d) To će obećanje biti lako održati.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE DOGAĐAJ (održati se može događaj)

e) Pa je uzeo pero i tintu i napisao nekoliko riječi na list papira.

→ okamenjena metafora

f) Držim na oku svoje svinje.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (udovima se može nešto držati)

g) Bacila mu se oko vrata i izljubila ga te ga upitala gdje je bio i zašto mu je tako dugo trebalo.

→ konceptualna metafora ZAGRLJAJ JE SPREMNIK (baciti se možemo u spremnik/oko spremnika)

h) Rekla je da neće dopustiti da zbog nje pogazi obećanje.

→ konceptualna metafora NE ODRŽATI OBEĆANJE JE PROMETNA NESREĆA (pogaziti nekoga posljedica je prometne nesreće)

i) Jahao je i jahao, sve dok nije došao do kraljevstva prvog kralja, koji je pregazio obećanje.

→ konceptualna metafora NE ODRŽATI OBEĆANJE JE PROMETNA NESREĆA (pogaziti nekoga je posljedica prometne nesreće)

j) Sjeo je na podboj i viknuo da je došao po ono što mu je obećao, a ako se kralj pokuša izvući, platit će to životom, jednako kao i kraljevna.

→ konceptualna metafora: ŽIVOT JE TRGOVINA (platiti nešto vrši se prilikom kupovine, a kupovina je dio djelatnosti trgovine)

k) A sad briši!

→ konceptualna metafora BJEŽATI JE BRISATI (kada nešto brišemo to nestaje, a kada bježimo, nestajemo za nekoga tko nas želi uhvatiti)

l) Otac je dao riječ i ona je dala riječ.

→ konceptualna metafora OBEĆANJE JE PREDMET KOJI SE DAJE (obećanje je apstraktan pojam, predmeti se mogu dati)

39. MALI MRTVAČKI POKROV (290.-291. str.)

a) Bio jednom dječak, sedmogodišnjak, tako mio i lijep da nitko nije mogao spustiti pogled na njega, a da ga ne zavoli.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (udove možemo podizati i spuštati)

40. UKRADENI NOVČIĆI (292.-293. str.)

/

41. MAGAREĆE ZELJE (294.-301. str.)

a) Kad ga prebaciš preko ramena, dovoljno je da poželiš biti negdje i naći ćeš se tamo dok trepneš okom.

→ metonimija (radnja umjesto vremena; treptaj oka za jedan trenutak)

b) Podigao je pogled i ugledao je jato ptica kako se pandžama i kljunovima natežu oko komada tkanine, kao da je svaka hoće za sebe.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (udove možemo podizati i spuštati)

c) Za tren su oka sjedili u samoj blizini vrha planine.

→ metonimija (radnja umjesto vremena; treptaj oka za jedan trenutak)

42. JEDNOOKA, DVOOKA I TROOKA (302.-310. str.)

a) Udružene, zagorčavale su joj život do besvijesti.

→ konceptualna metafora UNIŠTAVANJE NEČEGA JE DOLJE/ZAGORČAVANJE JE UNIŠTAVANJE (biti bez svijesti je biti dolje, zagorčavati u ovome kontekstu odnosi se na uništavanje)

b) Kad se te večeri s kozom vratila kući, našla je star glineni lonac s malo hladnog, masnog gulaša na dnu koji su joj sestre ostavile, ali nije ga ni takla.

→ konceptualna metafora EMOCIONALNI UČINAK JE FIZIČKI KONTAKT (bilo joj je loše – emocionalni učinak, nije ništa od toga dotaknula – fizički kontakt)

c) Danas ja idem s tobom i budno ću motriti što izvodiš.

→ konceptualna metafora PONAŠANJE JE KAZALIŠNA PREDSTAVA (motriti je promatranje koje proizlazi iz ljudskog ponašanja, a izvodi se kazališna predstava)

d) Časna riječ!

→ antropomorfna metafora (časnost je ljudska osobina)

e) To će ti donijeti sreću.

→ konceptualna metafora SREĆA JE PREDMET KOJI SE NOSI (sreća je apstraktan pojam, predmeti se nose)

f) Možda ću imati više sreće.

→ konceptualna metafora SREĆA JE PREDMET KOJI SE POSJEDUJE (sreća je apstraktan pojam, predmeti se posjeduju)

g) Držimo je daleko od pogleda, ne želimo sramotiti obitelj.

→ konceptualna metafora OČI SU UDOVI (udovima možemo držati)

h) Nakon što je Dvooku odveo zgodni vitez, sestre joj je izjedala zavist.

→ konceptualna metafora ZAVIST JE NAMETNIK KOJI JEDE (nametnici jedu i uništavaju)

43. ISPLESANE CIPELE (312.-316. str.)

a) Uskoro je došao kraljević iz druge zemlje i ponudio se da će preuzeti zadatak.

→ konceptualna metafora OBAVLJANJE ZADATAKA JE PREUZIMANJE POŠILJKE (pošiljka se može preuzeti)

b) Kraljevićevi kapci su bili sve teži i teži kako je noć odmicala.

→ konceptualna metafora UMOR JE TEŽINA (kada smo umorni osjećamo da su nam kapci teški)

c) Još su mnogi drugi došli okušati sreću na tom opasnom zadatku.

→ konceptualna metafora ŽIVOT JE IGRA NA SREĆU (okušati se u nečemu je probati nešto, obično se nešto iskušava u igrama na sreću)

d) Slučaj je htio da ubog vojnik, koji je bio ranjen i više nije mogao služiti u vojsci, krene baš prema tome gradu.

→ konceptualna metafora STJECAJ OKOLNOSTI JE ŽIVO BIĆE (slučaj je apstraktan pojam, htjeti je radnja koju vrši živo biće)

e) Pa računam da bi mi najstarija najbolje odgovarala.

→ konceptualna metafora MIŠLJENJE JE MATEMATIČKI ZADATAK (računanje je matematička operacija)

44. ŽELJEZNI IVAN (317.-325. str.)

a) Nakon što se dokopao mračne šume, divlji je čovjek spustio dječaka.

→ konceptualna metafora POSTIĆI CILJ JE KRETANJE (dokopati se koga/čega je doći trudom do cilja, ići prema cilju je kretanje)

b) Rano ujutro, dječak se pripremio i otišao na izvor držati stražu.

→ konceptualna metafora STRAŽARITI JE PREDMET (stražarenje je radnja, predmeti se mogu držati)

c) Progledat ću ti kroz prste još samo ovaj put.

→ konceptualna metafora VIDJETI JE ZNATI (progledati kroz prste ima značenje zanemariti nešto, ono što smo zanemarili pravimo se da ne znamo, ako ne znamo, nismo vidjeli, ako znamo, vidjeli smo)

d) Trećega je dana dječak oprezno sjeo kraj izvora i nije ni pomaknuo prstom.

→ konceptualna metafora UDOVI SU POKRETAČI RADNJE (prst je dio ruke, ruka je ud; pomaknuti nešto znači pokrenuti)

e) Što ti je palo na pamet, da kraljevni odneseš tako obično cvijeće?

→ konceptualna metafora MIŠLJENJE JE KRETANJE (padanje označava kretanje, a pamet se povezuje s mišljenjem)

f) Zato je mladić krenuo u juriš sa svojom oklopljenom bojnom; obušili su se na neprijatelja kao nepogoda, obarali su sve koji su im se našli na putu.

→ konceptualna metafora KRETANJE PREMA CILJU JE BITKA (oboriti nekoga može se u bitci)

g) A oni onda pucaju od smijeha.

→ konceptualna metafora ČOVJEK JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (smijeh je rezultat radosti, puknuti može nešto što je puno, a pun može biti spremnik)

h) Bili su već izgubili svaku nadu da će ikad više vidjeti voljenoga sina.

→ konceptualna metafora EMOCIJE SU PREDMETI (predmeti se mogu izgubiti)

45. SIMELI GORA (327.-330. str.)

a) A ako mi ne kažeš točno što to izvodiš, prijavit ću te!

→ konceptualna metafora PONAŠANJE JE KAZALIŠNA PREDSTAVA (namjera se opisujem ponašanjem, a predstava se može izvoditi)

46. LIJENI PERO (331.-334. str.)

a) Nije to kao neki drugi poslovi, gdje tu i tamo možeš sklopiti oko da odrijemaš.

→ konceptualna metafora OČI SU PREDMET (predmeti se mogu sklapati), metonimija (dio za cjelinu; sklapanje oka umjesto cijelog spavanja)

b) Sjeo je tako i sabrao misli.

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA (um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; nismo doslovno sabrali misli već razmislili, a misao se rađa u glavi)

c) A bilo je krajnje vrijeme sabrati ih.

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA (um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; nismo doslovno sabrali misli već razmislili, a misao se rađa u glavi)

d) (...) te je zaprosio ruku njihove kreposne i radišne kćeri.

→ metonimija (dio za cjelinu, ruka umjesto kćeri)

e) Nisu morali mnogo razmišljati, jer godinama su razbijali glavu kako da je se riješe.

→ konceptualna metafora LOCUS UMA JE GLAVA (um je spoznaja koja proizlazi iz mozga, mozak se nalazi u glavi; nismo doslovno razbili glavu već smo razmislili, a misao se rađa u glavi)

f) Svaka ti je riječ na svom mjestu.

→ konceptualna metafora SMISLENA RIJEČ JE LOKACIJA (lokacija je mjesto)

g) Ujutro su svoju zamisao iznijeli susjedu i on je odmah pristao.

→ konceptualna metafora MISAO JE PREDMET KOJI SE IZNOSI (predmeti se mogu iznositi)

h) Jednoga jutra, dok su njih dvoje doručkovali u krevetu, za promjenu je njemu nešto palo na pamet.

→ konceptualna metafora MIŠLJENJE JE KRETANJE (padanje je kretanje prema dolje, pamet se vezuje s mišljenjem)

8. ZAKLJUČAK

Otkako je svijeta i ljudskoga promišljanja o jeziku, metafora je bila zanimljiv predmet proučavanja u jeziku, retorici, stilistici i književnosti. Pojava semantike i kognitivne lingvistike kao grane znanosti o jeziku, a ponajviše knjige *Metafore koje život znače* Lakoffa i Johnsona, omogućila joj je daljni dubinski razvoj i uvela je u drugačiji svijet shvaćanja. Metafore i metonimije svuda su oko nas, započinju u misaonome procesu, a manifestiraju se kroz jezik, geste, pokrete i sve ono što nas okružuje. S obzirom na svoju svestranost, metafori se prilazilo s mnogih strana proučavanja. U ovome radu analizirale su se metafore, metonimije i konceptualne metafore u bajkama braće Grimm. Unatoč tome što je bajka književna vrsta i nekako joj priliči proučavanje sa strane teorije književnosti ili stilistike, odlučili smo joj pristupiti kao bogatom obilju konceptualne metafore. Cilj je rada bio istražiti služe li metafore i metonimije kao sredstvo pomoću kojega se konstruira značenje u bajkama, ali ne ono skriveno, već jezično. Krenuli smo s pretpostavkom da će odgovor biti potvrđan, a nakon provedene analize, s time se možemo i složiti. I metafora, i metonimija i konceptualna metafora u bajkama su prisutne. U 46 bajke pronađeno je ukupno 415 uzoraka, od kojih prevladava konceptualna metafora. Brojčano to izgleda ovako:

Tablica 1 – Brojčani prikaz

Uzorci	Izraženo brojevima	Izraženo postotkom
Konceptualna metafora	351	85 %
Metafora	30	7 %
Metonimija	34	8 %

Osim toga, kako su i sami Lakoff i Johnson naveli konceptualna metafora može se ostvarivati i kroz personifikaciju, a u analizi su pronađeni uzorci koji to potvrđuju, primjerice SUNCE JE ŽIVO BIĆE. To nam omogućuje da širok raspon iskustava s neljudskim entitetima opisujemo i razumijemo pomoću ljudske motivacije (ljudske karakteristike i aktivnosti). Metonimija kao druga najučestalija pojava među uzorcima ostvaruje se najviše kroz zamjenu dijela za cjelinu. Od metafora prevladavaju metafore prema Ullmanovoj podjeli, a svega su četiri okamenjene metafore, odnosno one čiji su se izrazi toliko ukorijenili u govornu praksu da ih govornici više ne

povezuju s njihovim osnovnim, denotativnim značenjem. Nositeljice značenja riječi; metafore, metonimije i konceptualne metafore sastavni su dio kulture i čovjekova postojanja, ključne su za doživljaj i razumijevanje svijeta koji nas okružuje. U odnosu između izvanjezične i unutarjezične stvarnosti, izvanjezična utječe na način našega izražavanja, ali i obratno. Sve što u jeziku postoji, postojalo je i u iskustvu, zato za sam kraj možemo zaključiti da je metaforičko mišljenje neizbježno jer metafore su duboko utkane u naš svijet, a svoje živote živimo na osnovi zaključaka koje izvodimo putem metafore.

9. LITERATURA

Knjige i članci:

1. BRDAR, MARIO. (2001.) *Tipologija metonimija i njihova obrada u jednojezičnoj i dvojezičnoj leksikografiji*. *Filologija* [online], No. 36-37, str. 73-83, <https://hrcak.srce.hr/173149> (29.7.2020.)
2. JOLLES, ANDRÉ. (2000.) *Jednostavni oblici*. Zagreb:Matica hrvatska.
3. KOVECSES, ZOLTAN. (2003.) *The scope od metaphor*. U *Methapor at the crossroads: A cognitive perspective*, ur. Antonio Barcelona. New York:Mouton de Gruyter.
4. LAKOFF, GEORGE, JOHNSON, MARK. (2015.) *Metafore koje život znače*. Zagreb:Disput.
5. PINTARIĆ, ANA. (2008.) *Umjetničke bajke – teorije, pregled i interpretacije*. Osijek:500 primjeraka.
6. PROP, VLADIMIR. (2013.) *Morfologija bajke*. Beograd:Biblioteka XX vek.
7. RADMAN, ZDRAVKO. (1995.) *Metafore i mehanizmi mišljenja*. Zagreb:Hrvatsko filozofsko društvo.
8. RAFFAELLI, IDA. (2015.) *O značenju; uvod u semantiku*. Zagreb:Matica hrvatska.
9. SOLAR, MILIVOJ. (1994.) *Teorija književnosti*. Zagreb:Školska knjiga.
10. STAMAĆ, ANTE. (1978.) *Teorija metafore*. Zagreb:Biblioteka Znaci.
11. STANOJEVIĆ, MATEUSZ-MILAN. (2013.) *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb:Srednja europa
12. STANOJEVIĆ, MATEUSZ-MILAN. (2009.) *Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova*, *Suvremena lingvistika* [online], Vol. 35 No. 68, str. 339-369, <https://hrcak.srce.hr/47111> (29.7.2020.)
13. STANOJEVIĆ, MATEUSZ-MILAN ur. (2014.) *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*. Zagreb:Srednja europa
14. TEŽAK, DUBRAVKA, TEŽAK, STJEPKO. (1997.) *Interpretacija bajke*. Zagreb:Divič.

Mrežni izvori:

1. „Bajka“ (natuknica) HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5313> (25.7.2020.)
2. „Metafora“ (natuknica) HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40344> (27.7.2020.)
3. „Metonimija“ (natuknica) HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40446> (27.7.2020.)
4. Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/>
5. INSTITUT ZA HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE, *Repozitorij metafora hrvatskoga jezika*. <http://ihjj.hr/metafore/>

SAŽETAK

Pojam konceptualne metafore pojavio se 80-ih godina prošloga stoljeća. Lakoff i Johnson objavili su knjigu *Metafore koje život znače* i njome postavili temelje za njezin daljnji razvoj. Sjeme konceptualne metafore, zakopano je duboko u našim kognitivnim procesima i ona je prisutna u svakodnevnom govoru, iako toga nismo ni svjesni. Kako u svakodnevnim situacijama, tako i u različitim književnim oblicima. Bajka je jedna od književnih vrsta u kojoj se skriva pregršt mističnoga, na prvi pogled oku nevidljivih detalja i značenja kojima moramo otkriti smisao. Polazimo od toga da su upravo metafora, metonimija i konceptualna metafora nositeljice skrivenoga značenja u književnoj vrsti zvanoj bajka.

Cilj je ovoga rada prikazati, odnosno pronaći metafore, metonimije, i na koncu, konceptualne metafore u bajkama braće Grimm. U radu je analizirano 46 bajki braće Grimm, koje je objavio Philip Pullman, a s engleskoga jezika na hrvatski prevela je Husić Snježana.

Ključne riječi: bajka, braća Grimm, metafora, metonimija, konceptualna metafora, značenje

SUMMARY

The term of conceptual metaphor emerged in the 1980s. Lakoff and Johnson have published the book *Metaphors We Live By* and placed the discipline for its further development. Conceptual metaphor is shaped in our cognitive processes and it is present in everyday speech, even though we are not even aware of it, it happens both in everyday situations and in various literary forms. A fairy tale is the type of story where there are a lot of at first glance invisible details with meanings that are hidden which we must discover. The fact is that metaphor, metonymy and conceptual metaphor are the ones that carry the hidden meaning in a fairy tale.

The aim of this dissertation is to present, apropos, to find metaphors, metonymies and conceptual metaphors in the fairy tales of the Grimm brothers. In the dissertation you will find analysis of 46 fairy tales of the Grimm brothers which is published by Philip Pullman and translated from english into croatian by Snježana Husić.

Key words: fairy tale, Grimm brothers, metaphors, metonymies, conceptual metaphor, meaning